

14.08.2015

SUPPLERENDE INNLEGG TIL BEGJÆRING OM GJENÅPNING AV EIDSIVATING

LAGMANNSRETTS DOM

AV 16. JUNI 1958

DEN OFFENTLIGE PÅTALEMYNDIGHET

MOT

FREDRIK LUDVIG FASTING TORGERSEN. FØDT 01.10.1934

Advokat Cato Schiøtz
Advokatfirmaet Schjødt AS
Ruseløkkveien 14
0251 Oslo

Advokat Pål. W. Lorentzen
Advokatfirmaet Thommessen AS
Vestre Strømkaien 7
5008 Bergen

INNHOLDSFORTEGNELSE

Del 1: Generelt		s. 7
I	Innledning	s. 7
II	Hovedformålet med det supplerende innlegget – den nærmere disposisjon	s. 7
	A. Betydningen av riktig systematikk og valg av problemstillinger	s. 8
	B. Betydningen av riktig lovanvendelse	s. 8
	C. De sentrale hovedspørsmål: Er dommen riktig?	s. 8
	D. Særvilkårene for gjenåpning – straffeprosessloven § 392, 2. ledd	s. 8
	E. Særvilkårene for gjenåpning – straffeprosessloven § 391 nr 3	s. 8
	F. Avsluttende bemerkninger	s. 9
Del 2: Betydningen av overordnet faktisk og rettslig analyse		s. 10
I	Innledning	s. 10
II	Hovedproblemstilling: Hvilke bevis kan knytte Torgersen til åstedet i Skippergaten 6b på tidspunktet for drapet?	s. 10
	A. Innledning	s. 10
	B. Hvor stor er muligheten for at Torgersen kunne rekke å møte Rigmor Johnsen ved Esther Olsssons kiosk i Dronningensgate 25?	s. 11
	C. Var det Torgersen som ble observert av seks vitner på strekningen Dronningensgate – Skippergaten 6b?	s. 11
	D. Kan Torgersen knyttes til selve åstedet i forbindelse med drapstidspunktet?	s. 11
	E. Når kom Torgersen tilbake til bopel?	s. 12
	F. Konklusjon	s. 13
III	Hvilke bevis knytter Torgersen til åstedet i Skippergaten 6b på tidspunktet for brannstiftelsen?	s. 13
	A. Innledning	s. 13
	B. Påtalemyndighetens overordnede teori	s. 14
	C. Nærmere om problemstillingen: Syklet Torgersen alene – og direkte – til Skippergaten 6b?	s. 14
	1. Veivalg – syklet Torgersen til Skippergaten 6b?	s. 15
	2. Syklet Torgersen alene?	s. 15
	3. Konklusjon	s. 16
	D. Gjør funnene på åstedet det sannsynlig at Torgersen var i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet?	s. 16
	E. Er det sannsynlig at noen iakttok Torgersen etter det angivelige forsøket på brannstiftelse?	s. 16
	F. Konklusjon	s. 17
IV	En helhetlig vurdering av om Torgersen kan knyttes til drapet på Rigmor Johnsen	s. 17

Del 3: Lovanvendelse og saksbehandling	s. 17
I Innledning	s. 17
II Nærmere om straffeprosessloven § 392, 2. ledd	s. 18
A. Kriteriet "dommen er riktig"	s. 18
B. Tilleggsvilkårene i § 392, 2. ledd	s. 18
1. Kravet til "meget tvilsom"	s. 18
2. Kravet til "tungtveiende grunner"	s. 19
C. Den avgjørende sluttvurdering – er man "overbevist"?	s. 19
III Nærmere om straffeprosessloven § 391 nr 3	s. 19
A. Innledning	s. 19
B. "Nye omstendigheter"	s. 20
C. "Nye bevis"	s. 20
D. Den øvrige bevissituasjon	s. 20
E. Kravet til "frifinnelse"	s. 20
F. Nærmere om kriteriet "synes egnet til"	s. 20
IV Avsluttende bemerkninger	s. 21
Del 4: Det grunnleggende spørsmålet: Er 1958-dommen riktig?	s. 23
I Innledning	s. 23
A. Om temaet/problemstillingene	s. 23
B. Forholdet mellom straffeprosessloven § 392, 2. ledd og § 391 nr 3	s. 23
C. "Hva er nytt?"	s. 24
D. Det videre opplegget	s. 24
II Var Torgersen på åstedet i forbindelse med drapet?	s. 25
A. Ledd 1: Kunne Torgersen rekke å møte Rigmor Johansen ved Esther Olssons kiosk i Dronningens gt 24?	s. 25
B. Ledd 2: Var det Torgersen som ble observert på strekningen i Dronningens gate – Skippergaten 6 b?	s. 25
C. Ledd 3: Er det forhold knyttet til åstedet som sannsynliggjør at Torgersen var der på drapstidspunktet?	s. 27
1. De generelle faktorer som tilsier at Torgersen ikke var på åstedet	s. 27
2. De tekniske bevis	s. 27
a. Tannbittbeviset	s. 27
b. Barnålbeviset	s. 30
c. Blodbeviset	s. 33
d. Øvrige bevis	s. 33
3. Den kumulative vurdering – konklusjonen	s. 33
D. Ledd 4: Det avgjørende tilleggsspørsmål: Når kom Torgersen til Tore Hunds vei 24 drapsnatten?	s. 34
1. Innledning	s. 34
2. Johanne Olsens forklaring	s. 34
3. Torgersens forklaring	s. 35
a. Generelt	s. 35
b. Innholdet i Torgersens enkelte	

	forklaringer	s. 36
	c. Er det holdepunkter for at Torgersen forklarer seg uriktig?	s. 37
4.	Dagmar Torgersens forklaring	s. 37
	a. Innledning	s. 37
	b. De nærmere forklaringer	s. 38
	c. Feilkilder?	s. 38
5.	Dagmar Halvorsens forklaring	s. 39
6.	Robert Halvorsens forklaring	s. 40
7.	Konklusjon	s. 40
E.	Den samlede vurdering av om Torgersen var i Skippergaten 6b på drapstidspunktet	s. 40
III	Var Torgersen på åstedet i forbindelse med brannstiftelsen?	s. 41
A.	Innledning	s. 41
B.	Ledd 1: Påtalemyndighetens overordnede teori	s. 42
C.	Ledd 2: Dro Torgersen alene – og direkte – til Skippergaten 6b etter oppholdet på bopel?	s. 43
	1. Generelt	s. 43
	a. Innledning	s. 43
	b. Betydningen av nærværende drøftelse	s. 43
	2. Hva er begrunnelsen for hvorfor familiens medlemmer angivelig skal ha forklart seg uriktig med hensyn til om Torgersen var alene?	s. 44
	a. Alternativ 1 – "konspirasjonsteorien"	s. 44
	b. Alternativ 2 – foreligger det noen form for tilpasningsmuligheter i forholdet mellom Torgersens forklaring og forklaringene fra hans familie?	s. 45
	c. Alternativ 3 – innbilnings-/bløff-teorien	s. 45
	3. Generelle momenter	s. 45
	4. Hvorfor er Torgersens forklaring sannsynlig?	s. 46
	5. Forklaringen fra Dagmar Torgersen	s. 47
	6. Dagmar Halvorsens forklaring	s. 49
	7. Johan Torgersens forklaring	s. 49
	8. Konklusjon	s. 49
	9. Tre tilleggsmomenter	s. 50
	a. Veivalg som støtteargument	s. 50
	b. Torgersen ba om å bli kontrollert	s. 50
	c. Den "innringende" Gerd	s. 51
	10. Den samlede vurdering	s. 51
	11. Situasjonen i 1958	s. 51
	12. Nærmere om betydningen av at Torgersen hadde med seg en kvinne hjem	s. 51
D.	Ledd 3: Er det bevis som er knyttet til kjelleren i Skippergaten 6b som sannsynliggjør at Torgersen returnerte til åstedet?	s. 52
	1. Innledning	s. 52
	2. Avføringsbeviset	s. 52
	3. Fyrstikkbeviset	s. 53

	4. Manglende hårprøve?	s. 53
E.	Ledd 4: Er det sannsynliggjort at det var Torgersen som ble iaktatt utenfor Skippergaten 6b etter forsøket på brannstiftelse?	s. 55
F.	Den samlede vurdering	s. 55
IV	Den endelige kumulative vurdering av om dommen er riktig	s. 56
A.	Innledning	s. 56
B.	Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet?	s. 56
C.	Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet?	s. 57
D.	Oppsummering	s. 58

Del 5: Særvilkårene for gjenåpning i henhold til straffeprosessloven

§ 392, 2. ledd

s. 60

I	Innledning	s. 60
II	Kravet til at det er "meget tvilsomt" at dommen er riktig	s. 60
III	Kravet til at det skal foreligge "tungtveiende grunner"	s. 61
IV	Det siste avsluttende vurderingstema	s. 61
V	Konklusjon	s. 62

Del 6: Er vilkårene for gjenåpning i henhold til straffeprosessloven § 391

nr 3 tilfredsstilte?

s. 63

I	Innledning	s. 63
II	Tolkningen av bestemmelsens sentrale vilkår	s. 63
A.	"Frifinnelse"	s. 63
B.	"Synes egnet til"	s. 63
C.	Hvilke faktorer er det som styrer frifinnelsesvurderingen?	s. 63
	1. Innledning	s. 63
	2. Torgersen-sakens særpreg	s. 64
	3. "Nye omstendigheter"	s. 65
	4. "Nye bevis"	s. 65
	5. "Det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken"	s. 65
	6. Kravet til kumulativ vurdering	s. 66
III	Den nærmere drøftelse av de faktorer som inngår i vurderingen av frifinnelses-kriteriet	s. 66
A.	Innledning	s. 66
B.	Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet?	s. 67
	1. Er det sannsynlig at Torgersen i det hele tatt kunne møte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk?	s. 67
	2. Var det Torgersen som vitnene observerte på strekningen Dronningens gate – Skippergaten 6b?	s. 67
	3. Kan Torgersen knyttes til selve åstedet?	s. 67
	a. De generelle momentene som gjør Torgersens tilstedeværelse lite sannsynlig er gjennomgått i begjæringens del 2, V C – se side 79 flg.	s. 67
	b. Tannbittbeviset	s. 67
	c. Barnålbeviset	s. 68

	d.	Blodbeviset	s. 68
	e.	Konklusjon	s. 68
4.		Tidspunktet for Torgersens retur til Tore Hunds vei 24	s. 68
5.		Konklusjon	s. 68
C.		Dro Torgersen til åstedet for brannstiftelsen?	s. 69
1.		Påtalemyndighetens overordnede teori	s. 69
2.		Dro Torgersen direkte og alene til Skippergaten 6b?	s. 69
	a.	Veivalget – syklet Torgersen til Skippergaten 6b?	s. 69
	b.	Syklet Torgersen alene?	s. 69
3.		En vurdering av angivelige bevis som knytter seg til kjelleren i Skippergaten 6b	s. 70
	a.	Avføringsbeviset	s. 70
	b.	Fyrstikkbeviset	s. 70
4.		Ble Torgersen observert utenfor Skippergaten 6b etter brannstiftelsen?	s. 71
5.		Konklusjon	s. 71
D.		Den samlede vurdering – konklusjon	s. 71
E.		Tidligere behandling	s. 71

Del 7: Avsluttende bemerkninger s. 73

I	Innledning	s. 73
II	Videre behandling	s. 73
III	Forholdet til den verserende rettssak	s. 74
IV	Avslutning	s. 74

DEL 1: GENERELT

I. INNLEDNING

Begjæring om gjenåpning ble som kjent oversendt 11. juni. 2015. På det tidspunkt var ikke arbeidet med begjæringen helt avsluttet. Årsaken til at begjæringen likevel ble sendt, var Torgersens alvorlige sykdom.

Vi var i tiden etter 11. juni opptatt med reisefravær og andre oppgaver. Dette betød at hvis ikke begjæringen ble innsendt innen denne dato, var det realistisk at det ville gå et par måneder. Torgersens sykdom gjorde det uvisst om han ville overleve sommeren.

Det var et vesentlig poeng at Torgersen skulle få oppleve at ny begjæring ble innsendt. Begjæringen ble derfor sendt inn uten at vi hadde lagt siste hånd på den endelige utforming.

Torgersen døde en uke etter innsendelsen. Dette er tragisk, men det viser at det var riktig å innsende begjæringen, selv om ikke sluttstrek var satt. Vi beklager dette, men håper at det er forståelse for at vi nå må forholde oss til en hovedbegjæring av 11. juni og nærværende supplerende bemerkninger.

Torgersens arvinger, Frode Fasting Torgersen (nevø) og Vivi Hals (samboer) har underrettet oss om at de tiltrer begjæringen på vegne av avdøde.

Det er disposisjonen i nærværende innlegg vi ønsker skal legges til grunn for drøftelsen av våre anførsler.

II. HOVEDFORMÅLET MED DET SUPPLERENDE INNLEGGET – DEN NÆRMERE DISPOSISJON

Det er flere forhold som vi ytterligere vil belyse. Vi vil gjøre kort rede for den nærmere disposisjonen:

A. Betydningen av riktig systematikk og valg av problemstillinger

I del 2 gis det – i forhold til 11. juni-begjæringen – en justert redegjørelse for hovedproblemstillinger og hvordan de forskjellige bevistemaene griper inn i hverandre. Betydningen av dette punktet kan vanskelig overdrives: I Torgersen-saken er faktum overveldende i sitt omfang, og den tidligere faktiske og juridiske analyse har ikke vært tilfredsstillende.

Dette er alvorlig: Hvis problemstillingene ikke stilles riktig, blir saksbehandling og drøftelse heller ikke korrekte.

Del 2 er ment å gi et bidrag til å klargjøre de ulike problemstillingene og hvordan de forholder seg til hverandre og til det som er sakens hovedspørsmål: Er dommen fra 1958 riktig?

B. Betydningen av riktig lovanvendelse.

I del 3 minner vi kort om hovedprinsippene for lovanvendelsen – dette punkt er også justert noe i forhold til begjæringen. Dette er selvsagt av avgjørende betydning for en riktig vurdering av begjæringen, og står også sentralt med hensyn til å vurdere Gjenopptakelseskommissjonens vedtak fra 2006 og 2010.

I begjæringen av 11. juni påviste vi at Gjenopptakelseskommissjonens vedtak av 2006 og 2010 bygger på en uriktig lovforståelse. Dette utbygges i nærværende innlegg.

C. Det sentrale hovedspørsmål: Er dommen riktig?

I del 4 foretar vi en revidert gjennomgang av hovedelementene og hovedbevisene med hensyn til spørsmålet om dommen fra 1958 er "riktig", dvs. om bevisene – slik de nå er klarlagt gjennom begjæringen og dette innlegg – sett under ett, kan begrunne den fellende dommen fra 1958. Dette er det sentrale spørsmålet i forhold til straffeprosessloven § 392 2. ledd. I forhold til § 391 nr.3 er det et nøkkelspørsmål om den nye vurdering er "synes egnet til frifinnelse". Dette er grunnleggende samme spørsmål som i § 392 2. ledd, men formuleres annerledes. Det springende punkt i begge bestemmelser er hvorvidt påtalemyndighetens bevisbyrde er oppfylt eller ikke.

Forskjellen med hensyn til hvilke momenter som inngår i beslutningsgrunnlaget i de to bestemmelsene kommer vi tilbake til i del 6.

I del 4 diskuterer vi også verdien av de tidligere avgjørelsene fra 2006 og 2010 ved vurderingen av holdbarheten av dommen fra 1958.

I denne delen utvider vi drøftelsen med hensyn til to viktige spørsmål:

- Er det bevismessig dekning for at Torgersen først kom hjem til bopel rundt midnatt på drapsnatten – slik påtalemyndigheten baserer sin teori på?
- Var Torgersen alene eller i følge med en kvinne? Påtalemyndigheten legger som kjent til grunn at Torgersen var alene.

D. Særvilkårene for gjenåpning – straffeprosessloven § 392, 2. ledd

I del 5 gjennomgår vi de tilleggsvilkår i straffeprosessloven § 392, 2. ledd. Det påvises at disse tilleggsvilkårene er tilfredsstilte.

E. Særvilkårene for gjenåpning – straffeprosessloven § 391 nr. 3

I del 6 gjennomgår vi tilleggsvilkårene for gjenåpning i henhold til § 391 nr. 3 og påviser at vilkårene for gjenåpning også i henhold til denne bestemmelsen er oppfylt.

Både del 5 og del 6 er endret noe i forhold til begjæringen av 11. juni 2015.

F. Avsluttende bemerkninger.

I del 7 er det inntatt noen avsluttende bemerkninger.

Torgersen-sakens omfang og kompleksitet stiller store krav til det pedagogiske opplegget. Det er et formål for nærværende innlegg å gi et overordnet perspektiv og sammendrag av saken.

Det er – som i begjæringen av 11. juni – noen gjentakelser. I en sak som Torgersen-saken er dette formodentlig ingen stor ulempe.

DEL 2: BETYDNINGEN AV OVERORDNET FAKTISK OG RETTSLIG ANALYSE

I. INNLEDNING

Torgersen-saken innebærer spesielle utfordringer med hensyn til å strukturere problemstillingene og faktum på en hensiktsmessig måte. Hvis problemstillingene blir feil, får man som nevnt ikke den riktige faktiske og rettslige analyse.

Torgersen-saken har rent faktisk et spesielt særpreg: Det er som kjent to separate tidspunkter som påtalemyndigheten knytter Torgersen opp mot – henholdsvis tidspunktet for drapet og det senere tidspunktet for brannstiftelsen.

Spørsmål om dommen er riktig eller ikke, beror på en helhetsvurdering av bevisførselen med hensyn til Torgersens påståtte tilstedeværelse i Skippergaten 6b på disse to tidspunktene.

I begjæringen av 11. juni 2015 er det lagt opp til en kronologisk vurdering av bevistemaene. Vi mener dette er hensiktsmessig: Da får man behandlet bevis som har tilknytning til samme bevistema, og som må vurderes i sammenheng for at helhetsvurderingen skal bli riktig. Gjøres ikke dette, blir resultatet lett at det oppstår saksbehandlingsfeil.

Hva som er en korrekt overordnet analyse av problemstillingene, har ikke fått den plass det fortjener i tidligere begjæringer og har følgelig heller ikke fått en riktig behandling av Gjenopptakelseskommisjonen i 2006 og 2010.

II. HOVEDPROBLEMSTILLING: HVILKE BEVIS KAN KNYTTE TORGERSEN TIL ÅSTEDET I SKIPPERGATEN 6B PÅ TIDSPUNKTET FOR DRAPET?

A. Innledning

Dette er sakens viktigste spørsmål, og utgangspunktet for den videre drøftelsen.

Som det fremgår av begjæringen av 11. juni, er det hensiktsmessig å dele dette spørsmålet opp i fire underspørsmål:

1. Er det sannsynlig at Torgersen kunne rekke å *møte* Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk i Dronningensgate 25? Se punkt B.
2. Kan det ha vært Torgersen som ble *iakttatt* av seks vitner på strekningen Dronningensgate – Skippergaten 6b? Se punkt C.
3. Kan Torgersen knyttes til *åstedet* i forbindelse med drapstidspunktet? Se punkt D.

4. Når kom Torgersen tilbake til bopel i Tore Hunds vei 24? Var dette på et tidspunkt som utelukker ham som drapsmann? Se punkt E.

Spørsmålet om det har vært ført tilstrekkelige bevis for at Torgersen var på drapstidspunktet beror på en helhetsvurdering av disse fire momenter, jf. B-E nedenfor.

- B. Hvor stor er muligheten for at Torgersen kunne rekke å møte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk i Dronningensgate 25?

At han kunne rekke det, er et helt grunnleggende premiss for teorien om at Torgersen var drapsmann.

I 1958 la aktor, statsadvokat L.J. Dorenfeldt, stor vekt på å sannsynliggjøre at dette meget vel kunne være tilfellet.

I dag har analysen til tidligere førstelagmann i Borgarting lagmannsrett, Nils Erik Lie, godtgjort at dette neppe er riktig, se 11. juni-begjæringen, bilag 1. Da svikter grunnlaget for domfellelsen. Denne svikten er ny for Gjenopptakelseskommissjonen.

Konklusjonen på dette punkt er at det er *svært lite sannsynlig* at Torgersen kunne møte Rigmor Johnsen. Dette er nærmere utviklet i begjæringen av 11. juni, og vi kommer tilbake til spørsmålet i del 4 nedenfor.

- C. Kan det ha vært Torgersen som ble observert av seks vitner på strekningen Dronningensgate – Skippergaten 6b?

Dette er behandlet inngående i begjæringen – vi minner om gjennomgangen av de seks vitneprov jf. begjæringen del 2 V, se side 64 – 79.

I begjæringen har vi påvist at det er *svært lite sannsynlig* at den aktuelle personen kunne være Torgersen. Vi minner om at det er en rekke elementer i forklaringene til vitnene Esther Olsson, Arne Thoresen og Georg Syvertsen som viser at den personen de har sett, ikke kan ha vært Torgersen. Forklaringen til Olga Eriksen, som mener å ha gjenkjent Torgersen, er beheftet med vesentlige svakheter og kan ikke vektlegges. De resterende vitner er helt nøytrale, i den forstand at den person de beskriver, kan ha vært Torgersen, men personen kan også ha vært hvem som helst av det store antall unge menn som formodentlig var ute på byen den aktuelle kvelden.

Ved tidligere begjæringer og behandlinger har problemstillingen på dette punkt ikke vært presis, og man har heller ikke foretatt en helhetlig vurdering av de aktuelle vitnene. I tillegg har selve bevisvurderingen vært selektiv i Torgersens disfavør.

Vi kommer tilbake til forklaringene nedenfor i del 4.

- D. Kan Torgersen knyttes til selve åstedet i forbindelse med drapstidspunktet?

Også på dette punkt må man foreta en helhetsvurdering. Bevisførselen på dette punkt gir flere og sterkere holdepunkter for at Torgersen *ikke* var på åstedet enn for at han var der. Vi må i denne forbindelse for det første drøfte de *generelle* forhold som gjør seg gjeldende

- vi viser til begjæringens del 2, C punkt 1-4 (s. 79-82). Her påvises det at disse tilsier at Torgersen ikke var på åstedet rundt midnatt 6. desember.

Disse omstendigheter må ses i sammenheng med sakens *tekniske bevis*:

- Tannbittbeviset, som i dag ikke har noen bevisverdi i påtalemyndighetens favør
- Barnålbeviset, som heller ikke har noen bevisverdi i påtalemyndighetens favør
- Blodbeviset, som ikke hadde noen nevneverdig betydning i 1958, og som i dag - i den grad det har bevisverdi - går i Torgersens favør.

De to første var helt sentrale i 1958: De sakkyndige var særdeles sikre med hensyn til at de knyttet Torgersen til åstedet.

Vi må i tillegg hensynta mindre vesentlige faktorer som mangelen på *andre* bevis (såkalte negative bevis).

Bevissituasjonen er ubestridt en helt annen enn den var i 1958.

Konklusjonen på den helhetsvurdering som skal foretas i dag, er at Torgersen ikke kan knyttes til åstedet. Detaljene kommer vi tilbake til i del 4 nedenfor.

Heller ikke på dette punkt har tidligere begjæringer invitert til en kumulativ helhetsvurdering, og det er også andre forhold - som vil bli gjennomgått i del 4 - som medfører at dette delspørsmålet ikke har blitt vurdert korrekt.

E. Når kom Torgersen tilbake til bopel?

Vurderingen ovenfor må suppleres med drøftelse av et helt sentralt spørsmål før vi foretar den avsluttende helhetsvurdering av Torgersens eventuelle tilstedeværelse i Skippergaten 6b på drapstidspunktet.

Vi må nøye drøfte tidspunktet for Torgersens hjemkomst. Skjedde ikke dette på et tidspunkt som i realiteten utelukker ham som drapsmann? Dette punktet er vesentlig utdypet i nærværende innlegg i forhold til begjæringen av 11. juni.

Torgersens forklaring har alltid vært helt klar: Han har hele tiden forklart at han kom hjem minst en halv time tidligere enn påtalemyndigheten legger til grunn.

På dette punkt har drøftelsen tidligere ikke vært tilfredsstillende. På samme måte som i 1958 har man blandet sammen spørsmålet om tidspunktet for tilbakekomst med spørsmålet om Torgersen var alene eller hadde følge med en kvinne, dvs. spørsmålet om Gerds eksistens. Og man har heller ikke foretatt en sammenliknende vurdering av de to mest sentrale vitneprov som er aktuelle for vurderingen av spørsmålet om klokkeslettet for tilbakekomst.

Disse to vitneprovene er forklaringene fra henholdsvis Johanne Olsen og Torgersens mor, Dagmar Torgersen. I tillegg kommer forklaringene fra den øvrige familie, dvs. Dagmar Halvorsen (søster) og Robert Halvorsen (svoger).

Vi har påvist i begjæringen at Johanne Olsens forklaring – om at hun så Torgersen ca. kl. 22.50 i Torggaten – etter all sannsynlighet er uriktig på grunn av de vesentlige feilkilder som hefter ved forklaringen.

Vitneprovet fra moren, Dagmar Torgersen, er derimot ikke beheftet med noen vesentlige feilkilder: Hun er sikker på at Torgersens tilbakekomst skjedde kl. 23.30 eventuelt noe før. Hennes forklaringer varierer noe, men alle tidspunkter gjør påtalemyndighetens påstand om Torgersens tilstedeværelse i Skippergaten nærmest teoretisk. Dagmar Torgersens første forklaring med hensyn til sønnens ankomst kl. 23.30 ble opptatt allerede selve drapsnatten kl. 04.00. – på et tidspunkt hvor man kan se bort fra feilerindring.

Disse to forklaringene må vurderes mot hverandre – og også sammenholdes med de øvrige forklaringene fra Torgersens familie. Og konklusjonen er ikke tvilsom: Torgersen kom etter all sannsynlighet hjem på et tidspunkt som umuliggjør at han kan være drapsmannen.

Dette behandles nærmere i del 4 nedenfor.

Denne problemstilling og tilhørende drøftelse er som nevnt mangelfullt behandlet i tidligere begjæringer. Dette har "smittet" over på Gjenopptakelseskommisjonens vurdering, som ikke har holdt Johanne Olsens og Dagmar Torgersens forklaringer opp mot hverandre og heller ikke eksplisitt har vurdert spørsmålet om klokkeslettet for Torgersens tilbakekomst.

F. Konklusjon

Ut fra diskusjonen ovenfor, jf. punktene B-E kan vi – ut fra en helhetsvurdering av alle momenter – konkludere med at det *ikke* er bevismessig belegg for at Torgersen var i Skippergaten 6b på tidspunktet for drapet.

I det samlede bevisbildet er det langt sterkere holdepunkter for det motsatte: Torgersen kan ikke ha vært der. Dette vil bli utdypet i del 4.

III. HVILKE BEVIS KNYTTER TORGERSEN TIL ÅSTEDET I SKIPPERGATEN 6B PÅ TIDSPUNKTET FOR BRANNSTIFTELSEN?

A. Innledning

Det er selvsagt en nær sammenheng mellom dette spørsmålet og spørsmålet om Torgersen var til stede på drapstidspunktet. Var han ikke i Skippergaten 6b på dette tidspunktet, var han der heller ikke på tidspunktet for brannstiftelsen – og vice versa.

Når svaret på det første spørsmålet – om Torgersen var til stede på drapstidspunktet – er at det ikke er belegg i bevisene for å legge dette til grunn, må det derfor stilles ekstra strenge krav til beviset i forhold til spørsmålet om en eventuell retur.

Også denne drøftelsen har tidligere vært ustrukturert. Man må også her systematisere bevisemaene riktig.

I behandlingen av Torgersens påståtte tilstedeværelse på brannstiftelsestidspunktet – som vi skal utdype i del 4 – har vi justert disposisjonen i forhold til i begjæringen av 11. juni.

Spørsmålet om Torgersens eventuelle retur til drapsstedet beror på en totalvurdering av følgende fire hovedspørsmål:

1. Er påtalemyndighetens overordnede teori med hensyn til at Torgersens reiste tilbake til bopel for å hente fyrstikker i seg selv usannsynlig? Se punkt B.
2. Er det riktig – som påtalemyndigheten påstår – at Torgersen dro alene tilbake til sentrum?
3. Vi skal påvise at det ikke finnes holdepunkter for å legge dette til grunn. Det er sannsynlig at han *hadde med seg en kvinne*. Se punkt C.
4. Knytter en analyse av funnene fra kjelleren i Skippergaten 6b Torgersen til stedet hvor Rigmor Johnsen ble funnet? Se punkt D.
5. Endelig skal vi vurdere om noen så Torgersen *forlate* Skippergaten 6b. Se punkt E.

Det er i forbindelse med punkt 2 ovenfor – den påståtte returen til Skippergaten 6b – at forholdet til den ukjente kvinnen Gerd kommer inn i bildet. Påtalemyndighetens teori er som nevnt at personen Gerd er fiktiv.

B. Påtalemyndighetens overordnede teori

Vi har i begjæringen av 11. juni 2015 i del 2 III påpekt det ulogiske og usannsynlige i påtalemyndighetens overordnede teori med hensyn til at Torgersen reiste hjem for å hente fyrstikker. I nærværende supplerende innlegg har vi flyttet behandlingen av dette punktet, slik at det behandles i sammenheng med de øvrige momentene som refererer seg til spørsmålet om påstanden om Torgersen returnerte til sentrum. I del 4 oppsummerer vi denne drøftelsen og påviser at dette viktige fundamentet for påtalemyndighetens teori – om at Torgersen er drapsmann – er ulogisk og lite sannsynlig.

C. Nærmere om problemstillingen: Syklet Torgersen *alene* – og *direkte* - til Skippergaten 6b?

Påtalemyndigheten påstår altså at Torgersen syklet *direkte tilbake* til Skippergaten 6b, og at han syklet *alene*.

Drøftelsen av dette problemkomplekset er i dette supplerende innlegget vesentlig utvidet i forhold til 11. juni-begjæringen.

Det foreligger to spørsmål som må vurderes i sammenheng:

- Syklet Torgersen til Skippergaten 6b, m.a.o. hvilket *vei* syklet han? Torgersen har forklart at han syklet til Akersgaten. Dette spørsmålet behandles i punkt 1 nedenfor.

- Syklet Torgersen alene? Påtalemyndigheten legger dette til grunn. Torgersen har hele tiden forklart at han syklet sammen med en kvinne. Dette spørsmålet presiseres i punkt 2 nedenfor.

1. Veivalg – syklet Torgersen til *Skippergaten 6b*?

Statsadvokat L.J. Dorenfeldt la i 1958 vesentlig vekt på at Torgersen umulig kunne ha syklet den ruten han forklarte, da han ikke kunne rekke det med den tiden han hadde til disposisjon.

Nils Erik Lie har i sin nye analyse godtgjort at *dette er uriktig* – se referatet av hans analyse, som er gjengitt i begjæringens del 2 VII 3.

Dette er et moment som *i dag* tilsier at Torgersen er *uskyldig*: Han kunne umulig i sitt første avhør diktet opp en fiktiv rute – som han delvis syklet, delvis gikk – slik at den stemte helt overens med den disponible tid han hadde til rådighet. Dette bekrefter sannheten i hans forklaring.

Og – så lenge det må sees bort fra den tvers igjennom utroverdige forklaringen fra Ørnulf Bergersen, jf. nedenfor, finnes det ikke et eneste holdepunkt i bevisførselen for at Skippergaten 6b var målet for sykkelturen.

2. Syklet Torgersen *alene*?

Hvorvidt Torgersen var alene eller sammen med en kvinne beror på en helhetsvurdering av flere forhold.

I denne forbindelse må vi analysere:

- Torgersens forklaring
- Forklaringen fra Torgersens mor, Dagmar Torgersen
- Forklaringen fra Torgersens søster, Dagmar Halvorsen
- Forklaringen fra Torgersens bror, Johan Torgersen

På bakgrunn av disse tre forklaringene må man ta stilling til om det er sannsynlig at Torgersen hadde med seg en kvinne hjem. Dette spørsmålet må drøftes med utgangspunkt i bevisførselen vedrørende forholdene ved:

- ankomst til bolig
- under oppholdet
- da Torgersen forlot bopel.

Vi må i tillegg drøfte betydningen av at vi i dag ikke kjenner kvinnens identitet. Det er i denne forbindelse spørsmålet om Gerd aktualiseres. Spørsmålet er om uklarheten med

hensyn til hennes navn/eksistens er av en slik karakter at det "overkjører" de bevis som klart tilsier at Torgersen hadde med seg en kvinne hjem.

Et sentralt poeng i denne forbindelse er således at "tilfellet Gerd" må vurderes i en annen sammenheng enn det man tidligere har gjort. Den feilen – som prosessfullmektigene og påtalemyndigheten har et felles ansvar for – har dessverre forplantet seg til Gjenopptakelseskomisjonens behandling i 2006 og 2010.

I del 4 påviser vi at Torgersen ikke var alene – han var sammen med en kvinne.

3. Konklusjonen

Vi konkluderer drøftelsene av punktene 1 og 2 ovenfor med at det er direkte usannsynlig at Torgersen syklet alene tilbake til Skippergaten 6b, og at målet for sykkelturen var åstedet – slik påtalemyndigheten baserer sin teori på.

- D. Gjør funnene på åstedet det sannsynlig at Torgersen var i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet?

Funnene i kjelleren hvor man fant Rigmor Johnsen sto sentralt i 1958. I denne forbindelse ble først og fremst avføringsbeviset påberopt med stor styrke. Som påvist i begjæringen av 11. juni, var det i 1958 stor sikkerhet forbundet med at dette beviset knyttet Torgersen til kjelleren.

Avføringsbeviset er inngående behandlet i gjenåpningsbegjæringen, og er særskilt grundig gjennomgått av Nils Erik Lie i bilaget til begjæringen, se bilag 12.

Det henvises til dette. I del 4 nedenfor gis det et kort resymé. I dag er avføringsbeviset et ikke-bevis.

Det andre spørsmålet er forholdet til det såkalte fyrstikkbeviset. Også på dette punkt henvises det til begjæringen og til bilag 13 til begjæringen. Vi har her påvist at fyrstikkbeviset ikke har noen verdi som bevis mot Torgersen. I den grad det måtte ha bevisverdi, slår det ut i Torgersens favør.

En helhetsvurdering av bevisene viser at det ikke er sannsynlig at Torgersen kan knyttes til åstedet for brannstiftelsen.

- E. Er det sannsynlig at noen iakttok Torgersen etter det angivelige forsøket på brannstiftelse?

Det er på dette punkt vitneforklaringen fra Ørnulf Bergersen kommer inn. Mye kan tyde på at denne ble vektlagt – i hvert fall av aktor – i 1958. Forholdet er at vi i dag – uansett – kan konstateres at hans forklaring er null verdt.

Ytterligere kommentarer er i denne sammenheng overflødig. Det henvises til gjenåpningsbegjæringen og Nils Erik Lies grundige utredning i bilag 8 til begjæringen – se side 244 følgende.

F. Konklusjon

Spørsmålet om Torgersen var til stede på brannstiftelsestidspunktet må bero på en totalvurdering av punktene B, C, D og E ovenfor, og konklusjonen er: Torgersens tilstedeværelse i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet er svært lite sannsynlig.

IV. EN HELHETLIG VURDERING AV OM TORGERSEN KAN KNYTTES TIL DRAPET PÅ RIGMOR JOHNSEN.

Avslutningsvis må man sammenholde konklusjonene med hensyn til hvorvidt Torgersen kunne ha vært i Skippergaten 6b på drapstidspunktet (punkt II) med konklusjonen med hensyn til hvorvidt han kom tilbake på brannstiftelsestidspunktet (punkt III).

Vi har påvist at det ikke er bevismessig belegg for at han var til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet. Konklusjonen med hensyn til spørsmålet om han returnerte til åstedet *støtter opp om og bekrefter* denne konklusjonen.

Vi har i nærværende del 2 – som nevnt – prøvd å yte et bidrag til å klargjøre problemstillingene og hvordan de forskjellige bevistemaene må vurderes i forhold til hverandre. Dette er ment å være et fundament for en hensiktsmessig og riktig drøftelse av hvorvidt dommen er riktig – enkelthetene kommer vi tilbake til i del 4 nedenfor.

Når vi vurderer tidligere begjæringer om gjenopptakelse/gjenåpning, kan vi konstatere at det har manglet en helhetlig analyse av saken. Analysen og struktureringen av bevistemaene har kort og godt ikke vært gode nok.

Påtalemyndigheten har heller ikke bidratt til klarhet i henhold til dette viktige punkt.

Gjenopptakelseskommisjonen har rimeligvis holdt seg til anførslene, og manglene ved det systematiske opplegget har følgelig forplantet seg til 2006 og 2010-vedtakene.

I dag har vi en ny analyse og nye anførsler, som i seg selv medfører at tidligere vurderinger har begrenset interesse. Dette gjelder særlig når det i tillegg foreligger uriktig lovanvendelse og mangler med hensyn til den konkrete vurdering av 1958-dommens riktighet – som vi skal vurdere nærmere i del 3 og del 4.

DEL 3: LOVANVENDELSE OG SAKSBEHANDLING

I. INNLEDNING

Riktig lovanvendelse er selvfølgelig helt sentral for at nærværende begjæring skal behandles på en riktig måte, og er selvfølgelig også av sentral betydning når man skal vurdere gyldigheten av tidligere vedtak.

Vi viser til behandlingen av lovanvendelsesspørsmålet vedrørende straffeprosessloven § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd i begjæringen og skal i denne omgang bare oppsummere.

Vi utdyper drøftelsen av lovanvendelsen og subsumsjonen i del 5 og del 6 nedenfor.

II. NÆRMERE OM STRAFFEPROSESSLOVEN § 392 2. LEDD

Vi begynner med straffeprosessloven § 392 2. ledd, bl.a. fordi Høyesterett ofte har latt forholdet til § 391 nr. 3 stå åpent, men gått direkte på denne bestemmelsen.

A. Kriteriet "dommen er riktig"

Loven forutsetter en *kumulativ* og helhetlig vurdering av alle de forhold som i dag tilsier at 1958-dommen ikke er riktig.. Spørsmålet er: Er påtalemyndighetens bevisbyrde oppfylt ut fra hele bevissituasjonen, slik den fremstår i dag?

Det må i denne forbindelse foretas en fullstendig gjennomgang av alle "særlige forhold" som påberopes, og som styrer dette skjønnet.

Bestemmelsen setter også krav til saksbehandlingen: Gjenopptakelseskommissjonen må drøfte *hvilke* elementer som inngår i vurderingen og hvilken vekt de bør ha med hensyn til om påtalemyndighetenes strenge bevisbyrde er oppfylt eller ikke.

I 2006- og 2010-vedtakene har man ikke foretatt en samlet kumulativ vurdering, og man har heller ikke drøftet hvilke elementer som er avgjørende for vurderingen.

I tillegg er det grunn til å minne om at § 392 2. ledd gir anvisning på tre separate vurderinger:

- En vurdering av om "dommen er riktig".
- En annen vurdering av om kriteriet "meget tvilsomt" er tilfredsstillt.
- En tredje vurdering av om kriteriet "tungtveiende grunner" er tilfredsstillt.

Disse drøftelsene må behandles hver for seg – man kan *ikke* slå dem sammen i en samlet drøftelse.

B. Tilleggsvilkårene i § 392 2. ledd

1. Kravet til "meget tvilsomt".

I dette kriteriet ligger en vurdering av *sannsynlighetsgraden* for at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke er oppfylt. Og bevisbyrden referer seg *ikke* til om det er mer eller mindre sannsynlig at Torgersen er *uskyldig*, men om påtalemyndigheten har *oppfylt bevisbyrden* for at Torgersen har begått drapet på Rigmor Johnsen.

Begrepet "meget tvilsomt" ligger på en sannsynlighetsskala mellom "tvilsomt" og "særdeles tvilsomt", og ligger selvfølgelig med solid margin under et eventuelt krav til at man skal være *overbevist* om at dommen er uriktig.

Skulle man velge et annet uttrykk for begrepet "meget tvilsomt", vil vel begrepet "lite sannsynlig" være tilnærmet synonymt.

2. Kravet til "tungtveiende grunner".

Dette er uførlig behandlet i 11.juni-begjæringen, og det henvises til denne. Spørsmålet blir bare aktuelt dersom de øvrige vilkår i bestemmelsen er tilfredsstillte.

At kriteriet – under disse forutsetningene - er oppfylt, fremstår som utvilsomt.

C. Den avgjørende sluttvurdering – er man "overbevist"?

Det er to tilleggsmomenter som nevnes i motivene, og som man må ha in mente når man diskuterer hvorvidt vilkårene i henhold til § 392 2. ledd er tilfredsstillt.

Det ene er at bestemmelsen skal ha karakter av en sikkerhetsventil, og at den må benyttes med varsomhet.

Det andre er kravet i motivene til at man må "*føle seg overbevist om at ingen urett har skjedd*".

Denne understrekningen i motivene har Høyesterett flere ganger henvist til og sluttet seg til.

Det er viktig at Gjenopptakelseskommisjonen foretar *denne* avsluttende vurderingen. Man kan ikke utelukkende legge vekt på at § 392 annet ledd er en unntaksbestemmelse uten å ta med dette elementet i vurderingen – slik Høyesterett regelmessig har gjort.

Det henvises til del 5 for en nærmere vurdering av § 392 2. ledd og en nærmere påvisning av at vilkårene i denne bestemmelsen er tilfredsstillte.

III. NÆRMERE OM STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR. 3

A. Innledning

Det vises også her til begjæringen av 11. juni. Den nærmere tolkning av denne bestemmelsen og anvendelsen av bestemmelsen i Torgersen-saken blir gjennomgått i del 6.

§ 391 nr. 3 har både en lovanvendelsesside og en saksbehandlingsside.

I begjæringen av 11. juni er det påpekt at 2006- og 2010-vedtakene hviler på en uriktig lovanvendelse for så vidt gjelder denne bestemmelse.

I denne forbindelse minner vi om følgende:

B. "Nye omstendigheter"

Dette begrepet må ikke tolkes for snevert. Begrepet har selvstendig betydning, ved siden av kriteriet "nye bevis".

Det representerer en saksbehandlingsfeil hvis man ikke subsumerer de riktige elementene under dette vilkåret og foretar en samlet vurdering av dem.

C. "Nye bevis"

Heller ikke dette begrepet må tolkes for snevert.

Uttalelser fra for eksempel Den rettsmedisinske kommisjon må representere "nytt bevis". Kommisjonens konklusjoner er det formentlig uansett også faglig enighet om.

Også dette kriteriet stiller krav til kommisjonens saksbehandling: De nye bevisene må spesifiseres, slik at man har sikkerhet for at de er hensyntatt i vurderingen.

D. Den øvrige bevissituasjon

De nye omstendigheter/bevis må i henhold til høyesterettspraksis sammenholdes med det øvrige bevisbildet fra 1958, dvs. de omstendigheter og bevis som ikke er nye.

Begrepet, "den øvrige bevissituasjon", må også underkastes en lovtolkning: Det er tale om en vurdering av *samtlig*e av de bevis som forelå i 1958, som ikke er nye.

Også her må det stilles krav til riktig saksbehandling: Man må da drøfte hvilke øvrige bevis som inngår i helhetsvurderingen.

E. Kravet til "frifinnelse"

I bestemmelsens vilkår om frifinnelse ligger det et krav om at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke er oppfylt. I "synes egnet til"-kravet – som behandles nedenfor – er det fastsatt hvilken sannsynlighetsgrad som kreves.

Det er en grunnleggende lovanvendelsesfeil at man ikke tidligere har drøftet frifinnelsesspørsmålet ut fra *en samlet vurdering av nye omstendigheter, nye bevis og bevissituasjonen for øvrig*.

Loven forutsetter to vurderinger i tilknytning til frifinnelsesspørsmålet:

- Hvilke *momenter* inngår i vurderingen?

- Er disse momentene av en slik karakter at de er *egnet til frifinnelse*?

F. Nærmere om kriteriet "synes egnet til"

"Synes egnet til"-kriteriet er en egen vurdering. Man står – som nevnt under E - overfor en samlet, kumulativ vurdering av alle de omstendigheter som inngår i beslutningsgrunnlaget

jf. punktene B, C og D ovenfor. Og her er det som kjent slik at det ikke kreves sannsynlighetsovervekt – en rimelig mulighet er nok.

I tillegg følger det av kravet til korrekt saksbehandling at man må vise at man har hensyntatt de anførsler som gjøres gjeldende og foretatt en drøftelse av disse momentene.

IV. AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Det fremgår både av resymeeet ovenfor og av selve begjæringen av 11. juni 2015 at Gjenopptakelseskommisjonen må korrigere lovanvendelsen i forhold til tidligere vedtak. Disse vedtak er således i dag av begrenset betydning – ene og alene fordi lovanvendelsen er feil.

I tillegg til at lovforståelsen må være riktig, må man selvfølgelig ikke gjøre saksbehandlingsfeil. Dette er også problematisk i forhold til 2006- og 2010-vedtakene.

Vi minner om prinsippene for en riktig saksbehandling:

- Alle anførsler må drøftes.
- Det må ikke foretas en selektiv vurdering av enkelte bevis – de enkelte bevisemaer må inngå i en samlet vurdering.
- Ved vektingen av forklaringene må man legge mest vekt på det tidsnære.
- Man må foreta en *konkret vurdering* hvor sterkt hensynet til bevisumiddelbarhet sto i 1958.
- Det må foretas en totalvurdering av samtlige bevisfaktorer når man skal vurdere de viktigste kriteriene i gjenåpningsbestemmelsene, "spørsmålet om dommen er riktig" (§ 392 2. ledd) og kriteriet "frifinnelse" (§ 391 nr.3).
- Og det er – som understreket flere ganger – ikke slik at fordi lagmannsretten ikke tilla et bevis eller forklaring i Torgersens favør utslagsgivende vekt i 1958, medfører det at vi *i dag* er forhindret i å tillegge beviset/forklaringen betydning, eventuelt stor betydning. Årsaken til den tidligere vurderingen i 1958 må sees på bakgrunn av de skråsikre bevis som rimeligvis var egnet til å overkjøre alle opposisjonelle stemmer/bevis. I dag – når disse bevis er sterkt svekket – blir situasjonen en annen: Bevisene i Torgersens favør kan ikke lenger "overkjøres", men må tillegges den betydning de i dagens situasjon har.

I tidligere gjenåpningsbegjæringer har man i svært liten grad vært opptatt av lovens vilkår for gjenåpning: Torgersens tidligere prosessfullmektiger har med stor nøyaktighet dissekert faktum, men ikke i særlig grad knyttet faktum opp mot lovens vilkår.

Og påtalemyndighetens innlegg har heller ikke bidratt til å gjøre saken bedre: Påtalemyndigheten har lagt en direkte uriktig lovforståelse til grunn i sine innlegg.

Gjenopptakelseskommisjonen har - i forlengelse av påtalemyndighetens uriktige lovanvendelse - ikke konkludert riktig med hensyn til den grunnleggende forståelse av § 392 2. ledd og § 391 nr. 3.

Spørsmålene vedrørende lovanvendelse og saksbehandling blir som nevnt utdypet nedenfor i del 4, del 5 og del 6.

DEL 4: DET GRUNNLEGGENDE SPØRSMÅLET: ER 1958-DOMMEN RIKTIG?

I. INNLEDNING

A. Om temaet/problemstillingene

Det sentrale spørsmålet i Torgersen-saken er om dommen fra 1958 er riktig. Dette er hovedproblemstillingen i straffeprosessloven § 392 2. ledd. Vi tar derfor utgangspunkt i denne bestemmelsen.

I forhold til begjæringen av 11. juni 2015 har vi justert og utvidet analysen.

Nærværende innlegg representerer også en sammenfatning og oversikt over de anførsler som i dag blir gjort gjeldende.

B. Forholdet mellom straffeprosessloven § 392 2. ledd og § 391 nr. 3

Også i § 391 nr. 3 er det sentrale spørsmål om dommen er riktig: Et springende punkt er om de momenter bestemmelsen gir anvisning på, er egnet til å føre til "frifinnelse".

I del 6 nedenfor skal vi komme tilbake til hvilke forskjeller det er i vurderingen mellom § 392 2. ledd og § 391 nr. 3 for så vidt gjelder hvilke forhold som inngår i disse to vurderinger.

I relasjon til § 392 2. ledd er det som kjent ikke et spørsmål om hva som skjedde i retten i 1958, hva som den gang ble anført eller hvordan lagretten vurderte saken - men hvordan vi nå vurderer situasjonen: Er bevisbyrden *i dag* oppfylt?

Drøftelsen i del 4 bygger på den systematikk som vi har valgt i del 2, og behandlingen forutsetter også riktig lovforståelse - slik det er utviklet i del 3.

En vurdering av spørsmålet om 1958-dommen er riktig eller ikke, som ikke tar utgangspunkt i disse to grunnleggende forutsetninger, er av svært begrenset verdi.

Formålet med behandlingen i del 4 er å gjennomgå faktorene som avgjør spørsmålet om dommen er riktig. Vi skal i denne forbindelse særlig fremheve de momenter som er sentrale.

I tillegg skal vi kommentere forholdet til Gjenopptakelseskommisjonens 2006-vedtak. I mindre grad skal vi kommentere forholdet til 2010-vedtaket - dette vedtaket bygger som kjent i det alt vesentlige på vedtaket fire år tidligere.

C. "Hva er nytt?"

Det har ved tidligere begjæringer vært en gjenganger i påtalemyndighetens argumentasjon at det ikke foreligger noe "nytt". Underforstått: Gjenopptakelseskommisjonen kan bare henvise til tidligere negative konklusjoner for så vidt gjelder Torgersens begjæringer.

Denne anførsel – som har vært meget sentral fra påtalemyndighetenes side – er grunnleggende uriktig.

For det første er problemstillingen feil: Spørsmålet i forhold til tidligere behandling er uansett ikke hva som er "nytt". Det sentrale spørsmålet er i hvilken grad sakens hovedtemaer er behandlet tidligere på en måte som gjør det riktig bare å henvise til denne tidligere behandling.

Som Gjenopptakelseskommisjonen er inne på i sitt 2006-vedtak, er dette bare tilfellet hvis tidligere vedtak er relevante i *kraft av sin behandling og argumentasjon*. Dette forutsetter blant annet at vedtaket hviler på en korrekt fremstilling av problemstillingene, korrekt lovanvendelse, at alle relevante faktorer er hensyntatt ved vurderingen av om dommen er riktig, og at alle anførsler er vurdert på en korrekt måte.

I tillegg minner vi om Nils Erik Lies analyse, jf. bilag 1 til begjæringen. Lie påviser at når man utelukkende henviser til tidligere vedtak, kan man få en forplantning av de feil som tidligere vedtak inneholder – uten at disse feilene blir korrigert.

D. Det videre opplegget

Vi skal nå foreta den nærmere gjennomgang, og vi bygger – som nevnt – på den systematikk og strukturering av bevistemaene som vi har foretatt i del 2, og som altså avviker noe fra begjæringen av 11. juni.

Vi skal følge følgende systematikk:

I punkt II nedenfor skal vi diskutere om Torgersen var på åstedet i *forbindelse med drapet*. Denne drøftelsen består – som nevnt i del 2 – av fire ledd:

Ledd 1: Kunne Torgersen rekke å møte Rigmor Johnsen og Esther Olssons kiosk i Dronningens gate 24?

Ledd 2: Var det Torgersen som ble observert på strekningen Dronningens gate – Skippergaten 6b, hvor drapet fant sted?

Ledd 3: Er det forhold som er knyttet til *åstedet* som sannsynliggjør at Torgersen var i Skippergaten 6b på drapetidspunktet?

Ledd 4: Et svært viktig tilleggsspørsmål: Når kom Torgersen til bopel i Tore Hunds vei 24? Er dette tidspunktet forenelig med at han kan ha vært i Skippergaten 6b på det tidspunktet påtalemyndigheten legger til grunn?

I punkt III skal vi drøfte spørsmålet om Torgersen *returnerte* til åstedet i forbindelse med brannstiftelsestidspunktet. Også denne problemstillingen har fire ledd:

Ledd 1: Er påtalemyndighetens overordnede teori med hensyn til motivet for å returnere til bopel (henting av fyrstikker) sannsynlig og logisk?

Ledd 2: Er påtalemyndighetens påstand om at Torgersen syklet *alene – og direkte* – til Skippergaten 6b riktig?

Ledd 3: Er det forhold på brannstiftelsesåstedet som knytter Torgersen til kjelleren, hvor Rigmor Johnsen ble funnet?

Ledd 4: Er Torgersen observert *etter* at han angivelig forsøkte å anstifte en brann?

I punkt IV foretar vi en avsluttende helhetsvurdering.

II. VAR TORGERSEN PÅ ÅSTEDET I FORBINDELSE MED DRAPET?

Vi starter med spørsmålet om Torgersen var til stede på åstedet i Skippergaten 6b på drapstidspunktet?

- A. Ledd 1: Kunne Torgersen rekke å møte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk i Dronningens gate 24?

Dette var et viktig punkt for aktor i 1958, og det ble argumentert sterkt – ut fra en analyse av aktors tidsskjema – med at Torgersen med stor sannsynlighet kunne ha innfunnet seg utenfor Esther Olssons kiosk på det kritiske tidspunktet da Rigmor Johnsen passerte.

Nils Erik Lies nye analyse har *snudd* dette momentet: Vi viser igjen til begjæringen av 11. juni del 2, V side 57. Momentet er utdypet i Lies analyse i bilag 1, punkt 6 – side 37-50.

Konklusjonen er at det er *lite sannsynlig* at Torgersen i det hele tatt kunne være på det kritiske punktet på det aktuelle klokkeslettet.

Gjenopptakelseskommisjonen må i sin behandling av nærværende begjæring supplere og korrigere sin drøftelse på bakgrunn av Lies analyse. Påtalemyndighetens tidsestimat under hovedforhandlingen i 1958 var galt for en sentral strekning: De polititjenestemennene som tok tiden, gikk en annen og kortere strekning enn de aktuelle vitnene faktisk hadde gått.

- B. Ledd 2: Var det Torgersen som ble observert på strekningen Dronningens gate – Skippergaten 6b?

Dette er en viktig vurdering som innebærer en *kumulativ* vurdering av vitneforklaringene fra de seks vitnene: Esther Olsson, Arne Thoresen, Georg Syversen, Per Fonbæk, Sigrid Fjellberg og Olga Eriksen.

Ved denne vurderingen er det *særlig* Esther Olssons forklaring som er viktig. Ingen vitner har sett personen som formodes å være Rigmor Johnsens drapsmann så godt som henne, og i tillegg *hørte* hun at mannen – i motsetning til Torgersen – *ikke* snakket Oslo-dialekt.

Det er vanskelig å forstå at hverken påtalemyndigheten, eller Gjenopptakelseskommisjonen synes å tillegge dette meget viktige vitnet den riktige betydning og vekt.

Arne Thoresen er interressant fordi hans *objektive* beskrivelse av trekk ved den antatte gjerningsmann som han hadde observert – jf. forklaring opptatt umiddelbart etter drapet – er uforenlig med at personen kan ha vært Torgersen. Det er *dette* som er det viktige – man kan ikke være selektiv ved vurderingen av Thoresens forklaring og legge hovedvekten på hans subjektive synsing under hovedforhandlingen flere måneder senere – basert på en observasjon av Torgersens ganglag sett bakfra.

I tillegg har vi – som tidligere påpekt i begjæringen – den viktige faktor at gjerningsmannen hadde sko som "klappet", og som tydeligvis hadde jernbeslag, se Georg Syversens forklaring. Som påvist i begjæringen, er dette ikke forenlig med Torgersens sko. På dette punkt foreligger det en uriktig bevisvurdering hvor en tvil om faktum som bare er hypotetisk, slår ut i Torgersens disfavør. Konklusjonen er at det fremstår som *særdeles usannsynlig* at Torgersen denne kvelden hadde sko som ga de lydene som fremgikk av Syvertsens vitneforklaring. Man kan ikke på dette punkt ty til rene spekulasjoner.

Vitnet Olga Eriksens forklaring er gjennomgått av Nils Erik Lie, og det henvises til hans utredning (begjæringens bilag 1) med hensyn til feilkilder som er forbundet med hennes forklaring – se Lie side 54 flg. og 62 flg.

For de nærmere detaljer viser vi til begjæringen punkt V, B se side 64-79.

For en ytterligere utdypning viser vi til Nils Erik Lies analyse i bilag 1 til begjæringen punkt 6.3 og 6.4 se side 50-66, hvor Esther Olsson behandles i punkt 6.3.2 og 6.4.1.2, Arne Thoresen i punkt 6.3.3 og 6.4.1.3, Georg Syversen i punkt 6.3.4 og 6.4.1.4, Per Fonbæk i punkt 6.3.5 og 6.4.1.5, Sigrid Fjellberg i punkt 6.3.6 og 6.4.1.6 og Olga Eriksen i punkt 6.3.7 og 6.4.1.7.

Resultatet av den *kumulative vurderingen* av alle seks vitnene viser at det er *svært usannsynlig* at mannen som gikk sammen med Rigmor Johnsen, var Torgersen.

Påtalemyndighetens behandling av disse vitneprovne – slik de ble gjengitt i 2006-vedtaket – er meget kortfattet og omfatter bare fem og en halv side, se side 496 – 501.

Gjenopptakelseskommisjonens lovanvendelse er også på dette punkt uriktig – det foretas ingen kumulativ vurdering av disse vitneforklaringene sammen med sakens øvrige bevisligheter.

Med hensyn til Gjenopptakelseskommisjonens vedtak i 2006 skal kort for øvrig bemerkes:

På bakgrunn av de nye opplysningene fra Nils Erik Lie med hensyn til tidspunktet for et eventuelt møte mellom Torgersen og Rigmor Johnsen, blir drøftelsen på side 496 og 497 feil.

Videre *utelater* man – som nevnt - vurderingen av det viktigste vitne, Esther Olsson.

I forhold til Arne Thoresen foretar man en *selektiv* vurdering og utelater hans beskrivelse av de objektive karakteristika av den personen som fulgte etter Rigmor Johnsen.

Vurderingen av Torgersens-sko – side 498 – er uriktig, med den betydning det har for Syversens forklaring.

Endelig har vi vurderingen av Olga Eriksens forklaring, som må vurderes på bakgrunn av de feilkilder som er knyttet til hennes forklaring.

Når vi hensyntar Nils Erik Lies analyse og foretar en samlet vurdering, blir konklusjonen at det er direkte lite sannsynlig at det var *Torgersen* vitnene observerte.

Dette støtter og underbygger konklusjonen på vår drøftelse av ledd 1, og gjør at påtalemyndighetens teori ytterligere svekkes.

C. Ledd 3: Er det forhold knyttet til åstedet som sannsynliggjør at Torgersen var der på drapstidspunktet?

Dette er det neste punkt i kronologien. Det må foretas en *kumulativ* vurdering av alle de bevisfaktorer som har tilknytning til åstedet på drapstidspunktet.

En slik kumulativ vurdering viser at heller ikke disse bevismomentene gir holdepunkter for at Torgersen var i Skippergaten 6b på det kritiske tidspunktet for drapet, jf. punkt 1-3 nedenfor.

1. De *generelle* faktorer som tilsier at Torgersen ikke var på åstedet.

Det vises her til begjæringen s.79-81, som blant annet påpeker det lite sannsynlige i at en ukjent gjerningsmann skal ha kunnet stable opp et bål i en kjeller hvor det hersket tilnærmet stummende mørke.

I tillegg er det lite sannsynlig at drapsmannen oppholdt seg så lenge på åstedet, som påtalemyndigheten synes å legge til grunn.

Dette gjør at det allerede i utgangspunktet er lite sannsynlig at Torgersen kan knyttes til drapsstedet rundt midnatt.

Disse momentene er ikke behandlet av Gjenopptakelseskommissjonen.

2. De tekniske bevis

Som påpekt en rekke ganger, var de tekniske bevis av helt sentral betydning i 1958. De skråsikre konklusjonene som man da trakk, kan ikke lenger opprettholdes.

De tekniske bevisene var i 1958 svært viktige – vi skal derfor minne om hovedpunktene med hensyn til hvordan de i dag må vurderes.

a. Tannbittbeviset

i Innledning

Det sentrale spørsmål er: Hvilken beviskraft har tannbittbeviset i dag i forhold til Torgersen?

Det er *ikke* et spørsmål om tannbittbeviset *utelukker* Torgersen – slik spørsmålet stilles av kommisjonen i 2006, se for eksempel side 157 og 158 i vedtaket.

ii Hva er bevistemaet?

Bevistemaet er sammensatt. Påtalemyndigheten har – på samme måte som de sakkyndige i 1958 – nøydt seg med å fokusere på *likheter* mellom bittsporene og Torgersens tenner. Dette må imidlertid veies opp mot den usikkerhet som *ulikhetene* mellom Torgersens tenner og bittet representerer – se nærmere de seks ulikheter som er fremhevet i Nils Erik Lies analyse, jf. begjæringens bilag 9, og del 3 II B 10 – se s. 137-143. Hvis det er ett trekk ved Torgersens tenner som er vanskelig å forene med bittsporene, blir det lite sannsynlig at Torgersen kan knyttes til drapet, uansett om det måtte være andre trekk ved hans tenner som stemmer overens med bittsporene.

iii Den rettsodontologiske vurdering

Her står man som kjent ovenfor flere sentrale uttalelser. Det er naturlig å ta utgangspunkt i tvilen hos den engelske sakkyndige Whittaker, som ble i større og større tvil etter hvert som tiden gikk. Hans *endelige* konklusjon ble klar i forbindelse med de høringer som kommisjonen arrangerte forut for sitt vedtak i 2006. Her anbefalte Whittaker som kjent at man skulle se *helt bort fra tannbittbeviset*.

I tillegg kommer vurderingene fra David Senn som *utelukket* Torgersen som biteren.

Videre er det grunn til å minne om konklusjonene i Torgersens favør fra den lange rekken av *øvrige* rettsodontologiske sakkyndige.

I tillegg kommer de sterke reservasjonene fra Den rettsmedisinske kommisjon og – endelig – den massive generelle kritikk av de naturvitenskapelige vurderinger av de tekniske bevis, herunder tannbittbeviset, som er undertegnet av over 200 fremstående norske akademikere.

En samlet vurdering av de rettsodontologiske uttalelsene som foreligger i saken, kan bare konkludere med at bittmerkene er lite forenlige med Torgersens tenner på grunn av rekken av ulikheter og at likhetene har en begrenset bevisverdi.

iv Den anatomiske vurdering

I forbindelse med tannbittbeviset er det igjen og igjen blitt understreket at man ikke bare må basere seg på en rettsodontologisk vurdering, men at også andre sakkyndiges uttalelser har stor interesse.

Vi minner i denne forbindelse om at to av landets ledende anatomer, uavhengig av hverandre, har konkludert med at bittsporene ikke knytter Torgersen til drapet. Tvert imot: De mener at det er helt usannsynlig at Torgersen kan være gjerningsmannen.

v Andre sakkyndige

Det foreligger nå som kjent en helt ny sakkyndig utredning av dr. scient. Jon Ingulf Medbø, som er inntatt i vedlegg 9 i begjæringen, underbilag 2 – se side 391-446.

Medbøs konklusjon er for alle praktiske formål den samme som konklusjonen til de to anatomisk sakkyndige.

vi Konklusjon

Det må foretas en totalvurdering av alle de sakkyndige uttalelsene.

Vi kan konkludere med følgende:

- Likheterne mellom bittet og Torgersens tenner har liten bevisverdi
- De *seks ulikheter* som er påvist, gjør det *lite sannsynlig* at Torgersen kan være drapsmannen
- Totalkonklusjonen er at bittsporbeviset etter en samlet vurdering ut fra situasjonen i dag taler i Torgersens *favør*.

Gjenopptakelseskommisjonens drøftelse av tannbittbeviset er kortfattet – kun tre og en halv side – se side 155-157.

Sakens springende bevistema – en sammenligning mellom henholdsvis likheter og ulikheter – behandles ikke tilfredsstillende, og det legges ensidig vekt på utvalgte rettsodontologiske vurderinger i forhold til vurderingen fra alle de rettsodontologer som har uttalt seg i Torgersens favør.

Det blir videre feil når man utelater Whittakers endelige anbefaling om at man skal se bort fra hele tannbeviset, og at han således har svekket sin konklusjon etter hver som tiden har gått.

Vedtaket i 2006 formulerte for øvrig problemstillingene uheldig, og kommisjonen foretok heller ingen samlet helhetsvurdering.

Kommisjonens avsluttende vurderinger, nederst på side 157 og 158, er gale og innebærer uriktig lovanvendelse:

I nest siste avsnitt formulerer man problemstillingen som et spørsmål om nye bevis eller nye omstendigheter *utelukker* Torgersen som gjerningsmann. Dette er forkjært: Spørsmålet i dag er hvilken *beviskraft* tannbittbeviset har.

Det er også uriktig når kommisjonen i annet avsnitt på side 158 peker på at det ikke er grunnlag for å hevde at tannbittbeviset *alene* ble tillagt ganske stor vekt i 1958. Dette har *ikke* vært anført. Som det tidligere understreket, er det den *samlede* vekt av de tekniske bevis i 1958 som var avgjørende.

b. Barnålbeviset

i Innledning

Barnålbeviset var som kjent også svært viktig i 1958. Det er derfor grunn til å minne om hovedpunktene for så vidt gjelder dette bevisets stilling i dag.

Også på dette punkt henvises det til Nils Erik Lies utredning, jf. bilag 10 til begjæringen, side 482-535 og resymeeet i begjæringen på side 144-154. Barnålbeviset må også vurderes på grunnlag av en samlet vurdering av alle de omstendigheter som knytter seg til dette spesielle beviset. Som påvist i begjæringen, er det her tale om særlig tre forhold:

- De *generelle* forhold som viser at barnålbeviset ikke knytter Torgersen til åstedet. Se punkt ii.
- De naturvitenskapelige/sakkyndige vurderinger av barnål beviset. Se punkt iii.
- I tillegg kommer betydningen av en alternativ forklaring på hvor barnålene skriver seg fra – jf. vitnet Støleggens forklaring. Se punkt iv.

Som vedlegg 2 og 3 til Lies utredning – se bilag 10 til begjæringen - er vedlagt to sentrale artikler av Jon Ingulf Medbø og Ole M. Synnes. Disse er også viktige for en riktig vurdering av dette beviset.

Ingen av disse vedleggene er fremlagt tidligere eller vurdert av Gjenopptakelseskommisjonen.

ii Tilsier en vurdering av de *generelle* forhold ved barnålbeviset at Torgersen er gjerningsmannen?

Det vises her til begjæringens del 3, punkt C, 2 – side 145-147.

Det er som påvist fire forhold som medfører at barnålene i Torgersens dress ikke kan ha kommet fra åstedet:

- Det er uforklarlig at det havner en barnål i *innerlommen på dressjakken*.

Påtalemyndigheten har lagt til grunn at det var så enkelt å stable opp et bål i kjelleren at dette kunne *gjøres* i tilnærmet stummende mørke. Torgersens befatning med de enkelte deler av bålet, herunder juletreet som barnålene hevdes å komme fra, må da ha vært minimal. Med en så minimal berøring blir det *enda* vanskeligere å forstå at barnålene smitter

over på innsiden av Torgersens klær – slik påtalemyndigheten legger til grunn.

- Det er påtagelig at det ikke er øvrige nåler i Torgersens klær.
- Analysen av andre planterester i dressen peker ikke mot Torgersen.
- Soppveksten på barnålene i kjelleren medfører at det er lite sannsynlig at nålene på Torgersens dress skriver seg fra kjelleren.

Når det gjelder dette siste punktet er det særlig grunn til å kommentere avsnitt 2 på side 258 i 2006-vedtaket, hvor kommisjonen behandler spørsmålet om soppvekst.

Her spekuleres det i faktum – og Torgersen får i realiteten (uriktig) bevisbyrden for uklarhet.

Vi vet at det var soppvekst på kjellernålene da de sakkyndige Laane og Høiland undersøkte dem i 1998. Det er usannsynlig at soppveksten kan stamme fra perioden da de ble oppbevart av politiet, og den må ha vært der da nålene ble undersøkt av de opprinnelige sakkyndige Printz og Mork. Denne soppveksten ble imidlertid ikke rapportert av disse to. Det foreligger med andre ord en klar forskjell.

Kommisjonen spekulerer i at Printz og Mork ikke anså soppveksten som et element som i seg selv kunne bidra til å fastslå likhet/forskjell. Dette er imidlertid en ren spekulasjon.

Kommisjonen anfører også at det er uvisst om soppveksten kan ha oppstått i ettertid. Dette er også - som kommisjonen helt riktig fremhever selv – også en spekulasjon.

Forholdet er at tvil med hensyn til disse bortforklaringene ikke skal gå ut over Torgersen – aller minst i en situasjon hvor dressnålene er mistet/destruert av påtalemyndigheten: Risikoen for at man ikke lenger kan foreta en tilfredsstillende analyse ligger rimeligvis ikke hos domfelte. Og det blir da urimelig ikke å tillegge soppvekst-påvisningen den bevismessige verdi den skal ha.

Man må foreta en kumulativ vurdering av alle disse fire forhold, og konklusjonen blir nødvendigvis at disse med vesentlig styrke taler *imot* at barnålene i Torgersens dress stammer fra kjelleren i Skippergaten 6b.

iii Forholdet til de sakkyndiges vurderinger av barnålbeviset

Vi skal nå vurdere om sakkyndiges konklusjoner med hensyn til barnålbeviset gjør at vi må neglisjere de usannsynligheter som er fremhevet i punkt II ovenfor.

Dette er ikke tilfellet.

Også på dette punkt henviser vi til Lies utredning og Medbøs nye sakkyndige vurdering.

Det sentrale punkt er at vi i dag må slå fast at de aktuelle nålene ikke er sjeldne: De er representative for barnåler som vokser på steder som ikke har optimale lysforhold.

Det *helt sentrale* poeng – som ikke må forsvinne i andre detaljer – er: Vi minner om hva lagretten i 1958 ble fortalt: Barnålene var enestående, og konklusjonen om at de knyttet Torgersen til åstedet var dermed nærmest uunngåelig.

Kommer et klesplagg – for eksempel en dress – i kontakt med barskog på slike steder, vil dressen kunne få påført nåler av samme korte lengde som man fant i Torgersens dress – og det ville ikke være usannsynlig om alle disse nålene var av den lengde man fant.

Dette er den sentrale spørsmålsstilling og det sentrale punkt når det gjelder de naturvitenskapelige utredningene.

Konklusjonen er at det ikke er en uoverensstemmelse mellom de urimeligheter påvist ovenfor i punkt ii og konklusjonene i de sakkyndiges vurderinger.

iv Eilif Støleggen – et støtteargument

På bakgrunn av punkt II og III ovenfor er det egentlig unødvendig å anføre ytterligere argumenter. Men i Torgersen-saken har man et spesielt forhold i tillegg: Det er påpekt en alternativ forklaring med hensyn til hvor barnålene kan komme fra.

Legger man forklaringen til dressens tidligere eier, Støleggen, til grunn, har han hatt på dressen på flukt gjennom svenske skoger og herunder *overnattet under et grantré*. Han overnattet med andre ord *nettopp på et sted hvor vekstforholdene ikke er optimale*, og muligheten for å bli påført korte nåler er realistisk. Det er *dette* som er den sentrale betydning av Støleggens forklaring.

I denne forbindelse minner vi om Nils Erik Lies utredning, hvor han rydder opp i de misforståelser påtalemyndigheten har skapt med hensyn til forståelsen av svenske ord og uttrykk.

v Konklusjon

Når man vurderer punktene III og IV ovenfor samlet, legger analysen *ikke* avgjørende føringer på konklusjonen: Barnålene er – isolert sett – i henhold til denne vurderingen i dag et ikke-bevis.

Når vi i *tillegg* hensyntar de generelle momentene i punkt II ovenfor, ser man at barnålbeviset i dag slår ut i Torgersens *favør*: Det knytter ham ikke til åstedet – tvert i mot sannsynliggjør dette beviset Torgersens uskyld.

Ved behandlingen av nærværende begjæring må man hensynte Nils Erik Lies utredning. I tillegg må man også vurdere resultatene av den nye sakkyndige vurderingen til dr. scient Jon Ingulf Medbø.

Videre må man korrigere vurderingen på side 260 i kommisjonens 2006-vedtak, hvor det legges til grunn at man hadde funnet påviselige ulikheter ved en eller flere av nålene, hvis nålene skulle stamme fra Støleggens flukt gjennom Sverige. Som påvist av Medbø og Lie, er dette ikke riktig.

Ved Gjenopptakelseskommisjonens behandling er det for øvrig ingen vurdering av de *generelle* bevis som gjør det lite sannsynlig at nålene skriver seg fra Skippergaten 6b jf. drøftelsen i punkt ii ovenfor.

c. Blodbeviset.

Blodbeviset er det grunn til å behandle kortfattet. Det er ingen grunn til å tro at dette beviset spilte en nevneverdig rolle ved bevisvurderingen i 1958.

I dagens situasjon er det uansett ingen grunn til at dette beviset skal tillegges vekt i påtalemyndighetens *favør*.

De positive rester av blod fra Torgersens klær kan ikke skrive seg fra Rigmor Johnsen – både antall, størrelse og hvor på klærne de er funnet, gjør dette lite sannsynlig.

Forholdet er det motsatte: Det må antas å være lite sannsynlig om ikke gjerningsmannen ville blitt påført omfattende blodflekker på sine klær: Gjerningsmannen må ha båret/slept Rigmor Johnsen fra gangen, over gårdsplassen og ned i kjelleren. Det er da meget sannsynlig at vedkommende også ville kommet i nærkontakt med mye ferskt blod.

I den grad blodbeviset har bevisverdi, slår dette derfor ut i Torgersens *favør*.

d. Øvrige bevis

Det er ingen *øvrige* bevis fra åstedet som peker mot Torgersen – mangelen av slike bevis er således ytterligere indisier på Torgersens uskyld.

3. Den kumulative vurdering – konklusjonen

Når man vurderer samtlige av de momenter som referer seg til spørsmålet om Torgersen var på åstedet på drapstidspunktet - se punktene 2 a-d ovenfor – er konklusjonen at det, ut fra en totalvurdering, i svært liten grad er belegg for dette i det foreliggende bevismateriale: Bevisene tilsier ikke at Torgersen var på åstedet.

Konklusjonen *bekrefter og støtter opp om* konklusjonene på drøftelsene ovenfor i punktene B og C, og gjør det ytterligere lite sannsynlig at Torgersen kan ha vært Rigmor Johnsens drapsmann.

D. Ledd 4: Det avgjørende tilleggsspørsmål: Når kom Torgersen til Tore Hunds vei 24 drapsnatten?

1. Innledning

Et helt sentralt spørsmål er når Torgersen kom hjem til bopel på drapsnatten. Dette er det siste og fjerde leddet i det overordnede spørsmålet om han kan ha vært til stede Skippergaten 6b på drapstidspunktet. Dette er et helt sentralt spørsmål, som ikke i tilstrekkelig grad har vært utredet og analysert tidligere.

Hvis han kom hjem på det klokkeslett han hele tiden har forklart – ca. kl. 23:30 eller noe før – er det tilnærmet utelukket at han kan være Rigmor Johnsens drapsmann.

Det er derfor av sentral betydning for påtalemyndigheten å sannsynliggjøre at Torgersens forklaring er uriktig. Dette forsøkes gjort på to måter:

For det første fremheves forklaringen til Johanne Olsen, som mener å ha sett Torgersen i Torggaten ca. kl. 23.50 – drøye 20 minutter etter at Torgersen selv har forklart at han ankom bopel.

For det andre argumenteres det med at alle de vitner som støtter Torgersens forklaring med hensyn til tidspunktet for hjemkomst, har forklart seg uriktig.

Spørsmålet om klokkeslettet for ankomst beror på en samlet vurdering av alle foreliggende forklaringer. Som vi skal se, er det tre andre vitner som støtter Torgersen med hensyn til når han kom hjem: Hans mor, hans søster og hans svoger.

Vi skal i det følgende gjennomgå forklaringene. I punkt 2 skal vi minne om hvorfor Johanne Olsens forklaring ikke kan legges til grunn. I punkt 3 drøftes Torgersens forklaring – den er troverdig. I punkt 4 drøftes Dagmar Torgersens forklaring, som bekrefter Torgersens forklaring – den er troverdig. I punkt 5 drøftes søsteren, Dagmar Halvorsens forklaring, som bekrefter Torgersens forklaring – den er troverdig. I punkt 6 drøftes svogeren, Robert Halvorsens forklaring – den er også troverdig og klart i strid med Johanne Olsens forklaring.

Det er viktig å understreke at det ikke er kvinnen Gerd som utgjør Torgersens alibi – alibiet utgjøres av hans nærmeste familie. Forholdet til Gerd er først og fremst interessant i forbindelse med drøftelsen av Torgersens påståtte retur til Skippergaten 6b, hvor påtalemyndigheten – som kjent – påstår at Torgersen syklet alene. Dette kommer vi tilbake til.

2. Johanne Olsens forklaring

Det vises til begjæringen av 11. juni 2015 del 2, punkt V D, punktene 1-8, særlig punkt 5. Johanne Olsens forklaring er beheftet med vesentlige feilkilder:

- Hennes observasjon av Torgersen refererer seg til en observasjon i det alt vesentlige bakfra om natten: Den personen hun så, passerte henne og gikk med raske skritt nedover Torggaten.
- Det er usannsynlig at Torgersen i det hele tatt var i Torggaten, hvis han – og som påtalemyndigheten forutsetter – var på vei fra Skippergaten til Tore Hunds vei: Han ville da fulgt en annen rute.
- Johanne Olsen forklarer at hun så Torgersen ta en drosje fra Youngstorget. Dette er ulogisk: Hvis Torgersen hadde det så travelt at han tok en drosje, ville han neppe ha ventet med å ta en drosje til han kom til Youngstorget – det er intet som tyder på at det ikke var ledige drosjer på holdeplasser nærmere Skippergaten 6b.

Johanne Olsen har for øvrig forklart seg om et punkt som *må* være galt. I forbindelse med den rettslige forundersøkelse forklarte hun at hun mente at klokken var 23.50. "*på grunnlag av at hun så på klokken på nummer 19 og det var også andre klokker i gaten.*" Hun har åpenbart selv ikke hatt klokke, men klokken i fasaden på Møllergaten 19 er ikke synlig fra Eldorado kino, hvor hun hevder å ha sett Torgersen.

- Johanne Olsens forklaring er i strid med forklaringene fra de aktuelle drosjesjåfører, som tok opp passasjerer på Youngstorget på det aktuelle tidspunkt.
- Torgersens angivelige bruk av drosje, noe som i tilfelle må skyldes hastverk, står i motstrid til at han oppholdt seg på bopel i lengre tid før han returnerte til sentrum.
- Johanne Olsens forklaring refererer seg til et tidspunkt (kl. 23.50), som forutsetter at Torgersen må ha oppholdt seg urimelig lenge på drapsstedet.
- I tillegg kommer, som vi skal påvise nedenfor, at det i dag kan påvises at Torgersen etter all sannsynlighet hadde med seg en kvinne. Dette er også i strid med Olsens forklaring.

Konklusjonen er således at denne forklaringen har liten eller ingen verdi.

3. Torgersens forklaring

a. Generelt

Torgersen har helt fra pågripelsen forklart at han kom hjem ca. kl. 23.30, eventuelt noe før.

Det nøyaktige klokkeslett har variert litt i Torgersens forskjellige forklaringer. Forklaringene har imidlertid alle til felles at de fastslår et tidspunkt som er uforenlig med påtalemyndighetens påstander og teorier.

Forskjellen i forklaringene kan forklares ved at Torgersen opplyste at han selv ikke hadde klokke, og heller ikke så på noen klokke da han kom hjem – jf. hans forklaring av

17. desember 1957, hvor det for øvrig fremgår at den klokken som fantes på bopel, gikk etter "høivekta på Moss".

b. Innholdet i Torgersens enkelte forklaringer

i 7. desember 1957 kl. 02:50

Allerede snaue to timer etter pågripelsen avga Torgersen sin første forklaring.

Forklaringen er kort, men inneholder to helt vesentlige opplysninger:

For det først forklarer Torgersen at han kom hjem ca. kl. 23.30. For det annet gir han en viktig tilleggsopplysning, som styrker troverdigheten av hans forklaring: Han oppholdt seg på bopel i ca. en time. Det er uomtvistet at han forlot bopel ca. kl. 00.30. Den kontrollmulighet som Torgersen på denne måte selv legger opp til, bekrefter således at ankomsten må ha skjedd ca. kl. 23.30. Det sentrale her er at hvis Torgersen løy med hensyn til klokkeslettet for ankomst, ville han ikke gitt en tilleggsopplysning med hensyn til oppholdets varighet, som enkelt lot seg kontrollere i forhold til de øvrige familiemedlemmer.

ii 9., 11. og 16. desember

Her gis det ingen opplysninger om klokkeslett. Disse forklaringene er imidlertid sentrale:

Torgersen har tydeligvis ikke ansett det for særlig viktig å minne om klokkeslettet for ankomst. Hvis han var oppsatt på å skaffe seg et falskt alibi, hadde han selvsagt minnet om dette forholdet. Mangelen på dette, styrker Torgersens forklaring: Han visste tydeligvis ikke betydning av klokkeslett for ankomst – og la følgelig ikke vekt på denne detaljen da han forklarte seg, på tross av at det er avgjørende for om han har tidsmessig alibi.

Hadde Torgersen drept Rigmor Johnsen ville han rimeligvis understreket i avhør at han kom hjem ca. kl. 23.30. Dette gjorde han ikke.

iii 17. desember

I forklaringen 17. desember forklarer han at han traff kvinnen som het Gerd utenfor Sentrum kino ca. kl. 23.00, og at de brukte ca. 20-25 minutter fra sentrum til Tore Hunds vei 24.

På den måten bekreftet Torgersen at ankomst skjedde litt før kl. 23.30.

Også her inviterer han til en etterfølgende kontroll ved å opplyse at oppholdet hjemme varte en time.

iv De siste forklaringene

Torgersens to siste forklaringer er fra henholdsvis den rettslige forundersøkelse 18. februar 1958, hvor han også konkluderte med at han kom hjem kl. 23.30, og fra hovedforhandlingen i juni samme år.

I sin forklaring under hovedforhandlingen konkluderer han med at det samme tidspunkt må legges til grunn: Arbeiderbladet skriver at han fortalte at han kom hjem kl. 23.30. Av Morgenbladets referat fremgår det at han kom hjem "litt før kl. 23.30".

c. Er det holdepunkter for at Torgersen forklarer seg uriktig?

Hele situasjonen omkring hjemkomst underbygger at han snakker sant.

For det første bekrefte hans forklaring med hensyn til tidspunkt av hans mor og søster, jf. nedenfor.

I tillegg er det usannsynlig at Torgersen ville forklart seg om et uriktig klokkeslett, når dette klokkeslettet så lett ville kunne kontrolleres mot forklaringene til de øvrige familiemedlemmene.

Den eneste forklaring er at Torgersen *innbilte/bløffet* sin mor og søster at han kom hjem en halv time tidligere enn det han gjorde. Dette er imidlertid en utrolig hypotese.

Det forutsetter at Torgersen – på vei hjem fra Skippergata 6b – skal ha bestemt seg for et komplott, hvor innbilning/bløffing av de nærmeste familiemedlemmene var det sentrale. Han visste imidlertid ikke hvem som var hjemme, eller om alle hadde lagt seg: Bløffen må han derfor ha bestemt seg for rimelig spontant. Og broren var han overhodet ikke i kontakt med – broren sov.

I tillegg: Én ting er at han teoretisk kan ha bløffet med hensyn til at han hadde med en kvinne hjem (som påtalemyndigheten påstår, jf. nedenfor). En annen ting er at det ikke går an å bløffe med hensyn til hva øvrige vitner registrerer når de ser på en klokke, og langt mindre kan han bløffe med hensyn til andre vitners forklaring med hensyn til oppholdets varighet.

I tillegg har morens og søsterens forklaringer også et annet avgjørende element, som på en vesentlig måte styrker deres troverdig – som vi skal behandle i forbindelse med spørsmålet om omstendighetene da han forlot Tore Hunds vei 24, jf. nedenfor, se punkt III, C 5 c og 6.

Vi kan således konkludere med at Torgersens forklaring – isolert vurdert – fremstår som troverdig og sannsynlig.

4. Dagmar Torgersens forklaring

a. Innledning

Torgersens mor, Dagmar Torgersen, har i alle sine forklaringer vært *helt sikker* på at sønnen kom hjem på et tidspunkt som er uforenlig med påtalemyndighetens anførsler.

Også for morens vedkommende gjelder at klokkeslettene varierer noe. Det sentrale her er imidlertid at samtlige klokkeslett refererer seg til tidsintervallet 23.00 – 23.30.

Disse variasjonene ligger innenfor det som kan tilskrives mangel på nøyaktige klokker i hjemmet – som også moren nevner – og at man ikke kontinuerlig sjekker hva klokken er.

Variasjonen med hensyn til morens lett avvikende forklaringer når det gjelder nøyaktig klokkeslett tilsier for øvrig ikke akkurat at Torgersen har forsøkt å bløffe moren til å legge et spesielt klokkeslett til grunn, eller at moren bastant prøvde å "hjelpe" ham.

b. De nærmere forklaringer

Morens første forklaring ble opptatt allerede drapsnatten kl. 04.00, med andre ord ca. 3,5 timer etter at Torgersen forlot bopel.

Denne forklaringen er kort og godt sakens viktigste forklaring:

Her bekrefter hun to ting: Torgersen kom hjem kl. 23.30, og han hadde med seg en kvinne. Det siste forholdet kommer vi tilbake til.

Også moren legger – uforvarende – inn en detalj som kan etterprøves: Hun forklarer at oppholdet varte ca. en time, som med andre ord bekrefter ankomst klokkeslettet til kl. 23.30, jf. ovenfor.

I en senere forklaring av 20. desember forklarer moren at Torgersen kom hjem *"litt over kl. 23"*, men understreker at hun ikke hadde kunnet kontrollere uret sitt på en stund *"så hun vet i grunnen ikke hvordan det går nå"*.

Under den rettslige forundersøkelsen 18. februar 1958, og under hovedforhandlingen, fremgår det av rettsreferatene at hun fastsetter tidspunktet ca. til kl. 23.10.

Konklusjonen er således at moren – på grunn av manglende klokke/gale klokker - fastholder intervallet for Torgersens ankomst til bopel til mellom kl. 23:00 og 23:30. Tidsintervallet er som nevnt over forståelig: Legger man en gjennomsnittsbetraktning til grunn, blir resultatet at moren legger Torgersens tilbakekomst til kl. 23.15/23.20.

Som vi skal se nedenfor i forbindelse med diskusjonen om Torgersen hadde med seg en kvinne, inneholder morens forklaringer en opplysning som i vesentlig grad styrker hennes troverdighet, se punkt III C 5 c.

Morens forklaring drapsnatten om klokkeslettet for Torgersens ankomst, skjer på et tidspunkt hvor hun selvsagt heller ikke hadde noen som helst foranledning til å forstå betydningen av at hun opplyste at sønnen kom hjem kl. 23.30, og heller ikke betydningen av at hun anslo oppholdets varighet til ca. en time.

Noen grunn til å legge et galt klokkeslett til grunn finnes ikke med hensyn til hennes forklaring kl. 04.00 drapsnatten.

c. Feilkilder?

Noen samordning kan det ikke være tale om.

Bløffteorien/innbilningsteorien fremstår som søkt og usannsynlig:

Og som nevnt: Hvordan skulle Torgersen kunne bløffe moren til å tro at klokken viser noe helt annet enn det moren selv registrerer? Og hvordan kunne han tro at han kunne bløffe moren til å tro at oppholdet hadde en varighet som moren selv kunne kontrollere?

Konklusjonen er således at morens vitneprov fremstår som meget troverdig, og at hun på dette helt *avgjørende* punktet bekrefter Torgersens opplysninger om tidspunktet for hjemkomst.

Morens vitneprov er kort og godt det mest sentrale vitneprov i saken, og kan ikke avskrives som et utslag av feilkilder, samordning eller andre forhold. Etter sitt innhold er morens forklaring avgjørende for spørsmålet om Torgersen kan være Rigmor Johnsen drapsmann.

For øvrig kommer vi tilbake til innbilnings-/bløffteorien nedenfor i forbindelse med drøftelsen av om Torgersen hadde med seg en kvinne hjem.

5. Dagmar Halvorsens forklaring

Vitneavhør av Torgersens søster, Dagmar Halvorsen, fant sted 11. desember 1957.

Også Dagmar Halvorsen bekrefter at broren kom hjem på det tidspunktet Torgersen selv angir. I avhøret 11. desember forklarer hun at hun var hjemme ca. kl. 23.30 – og da var broren hjemme.

Dette klokkeslettet har hun for alle praktiske formål fastholdt i senere forklaringer.

En samordning i forhold til morens forklaring fra drapsnatten fremstår som teoretisk mulig, men lite sannsynlig:

Heller ikke søsteren hadde 11. desember noen kunnskap om betydningen av klokkeslettet.

For øvrig viser hennes forklaringer avvikende detaljer på punkter – som er mindre vesentlige for saken – men som er av en slik karakter at samordning fremstår som lite sannsynlig.

Og hennes forklaring av 11. desember inneholder en helt spesiell detalj med hensyn til omstendighetene da Torgersen reiste fra bopel kl. 00.30 - som vi skal komme tilbake til nedenfor i forbindelse med spørsmålet om Torgersen reiste med en kvinne eller ikke - og som gir hennes 11. desember-forklaring en særdeles høy grad av troverdighet, se punkt III C 6 nedenfor.

Konklusjonen er således at Dagmar Halvorsens forklaring støtter Torgersens forklaring med hensyn til tidspunktet for ankomst, og at det ikke på noen måte er sannsynliggjort at søsteren forklarer seg mot bedre vitende.

6. Robert Halvorsens forklaring

Robert Halvorsen var ikke i Tore Hunds vei 24, men fulgte sin kone til adressen, da hun ankom Tore Hunds vei 24 – i henhold til hennes forklaring ca. kl. 23.30.

Robert Halvorsens forklaringer har også variert noe med hensyn til tidspunktet. Han mener at han var på Torgersens bopel ca. kl. 23.45 – i en annen forklaring oppgir han kl. 23.30. På dette tidspunktet var altså Torgersen hjemme, jf. forklaringene fra mor og søster.

Robert Halvorsens forklaring viser at det ikke akkurat er sannsynliggjort at det foreligger noen samordning mellom medlemmene i Torgersens nærmeste familie. Forskjellene er for øvrig ikke større enn det som er påregnelig.

Og – det sentrale: Robert Halvorsens forklaring er helt *kontrær og uforenelig* med Johanne Olsens forklaring med hensyn til hennes observasjon i Torggaten kl. 23.50.

7. Konklusjon

Når man foretar en samlet vurdering av Torgersens forklaring på bakgrunn av punktene 1-6 ovenfor og de aktuelle vitneforklaringer, herunder Johanne Olsens feilobservasjon, er konklusjonen klar:

Det må legges til grunn at Torgersen kom hjem litt før ca kl. 23.30, eller noe før.

Denne nærmest dramatiske konklusjonen kan ikke avfeies under henvisning til at lagretten vurderte det annerledes i 1958. For det første er det dagens bevissituasjon om dommens riktighet som er avgjørende i forhold til straffeprosessloven § 392 2. ledd. For det annet er det intet grunnlag for å fastslå annet enn at diskusjonene/tvil om ankomststidspunktet ble satt til side av lagretten, fordi det var uforenlig med de skråsikre sakkyndige, som kategorisk knyttet Torgersen til åstedet gjennom de tekniske bevis.

I Gjenopptakelseskommisjonens tidligere vedtak av 2006 og 2010 er det ikke foretatt noen drøftelse av det sentrale spørsmålet om klokkeslettet for Torgersens retur til bopel, og påtalemyndigheten blander konsekvent spørsmålet om tidspunktet for Torgersens retur sammen med spørsmålet om Gerds "eksistens". Men Dagmar Torgersens troverdige tidfesting av klokkeslett influeres imidlertid selvsagt ikke av spørsmålet om Torgersen kom alene eller ikke.

Vi kan således konkludere med at det må legges til grunn at Torgersen kom hjem på et tidspunkt som nærmest utelukker ham som drapsmann.

E. Den samlede vurdering av om Torgersen var i Skippergaten 6b på drapstidspunktet

Vi må avslutningsvis foreta en totalvurdering av alle de delkonklusjoner som vi har foretatt ovenfor i punktene B-E, og vi kan oppsummere:

- Det er *lite sannsynlig* at Torgersen kunne rekke å komme frem til Esther Olssons bod i Dronningens gate 24 på det tidspunkt Rigmor Johnsen passerte
- Det kan ikke legges til grunn at det var Torgersen de seks aktuelle vitnene observerte på strekningen Dronningens gate – Skippergaten 6b
- Analyserer man helheten med hensyn til forholdene på åstedet, er det *lite sannsynlig* at disse – ut ifra en totalvurdering – knytter Torgersen til Skippergaten 6b på drapstidspunktet.
- Og endelig: En analyse av tidspunktet for Torgersens retur til Tore Hunds gate 24 viser at det er *helt usannsynlig* at han kom hjem på et tidspunkt som er forenlig med drapstidspunktet

Når man foretar en samlet vurdering av påtalemyndighetens "kjede" som refererer seg til spørsmålet om Torgersens tilstedeværelse på drapstidspunktet har vi – som påpekt ovenfor – delt fremstillingen i fire ledd i kronologisk rekkefølge. Vi har sannsynliggjort i meget stor grad at samtlige er svake: Torgersen kan ikke ha vært i Skippergaten på det kritiske tidspunktet for drapet: Han er således uskyldig.

Vi skal nå i punkt III foreta en tilsvarende oppsummerende drøftelse med hensyn til spørsmålet om Torgersen *returnerte* til Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet.

III. VAR TORGERSEN PÅ ÅSTEDET I FORBINDELSE MED BRANNSTIFTELSEN?

A. Innledning

Påtalemyndighetene bygger som kjent sin drapsteori på at Torgersen – etter et opphold på bolig som for øvrig fremstår som urimelig langvarig dersom han var drapsmann – vendte tilbake til Skippergaten 6b for å skjule sine spor gjennom brannstiftelse. Det er som nevnt en nær sammenheng mellom denne problemstillingen og spørsmålet om Torgersen har vært på åstedet på drapstidspunktet.

Vi har i II påvist at bevisbildet som er knyttet til denne delen av saken, ikke gir holdepunkter for at dette kan legges til grunn.

Dette danner fundamentet og utgangspunktet for drøftelse av nærværende punkt III og innebærer at denne drøftelsen må konkludere med en så høy grad av sikkerhet for at Torgersen var gjerningsmann, at denne sikkerheten ved en samlet vurdering overstyrer alle de elementer som taler i motsatt retning, og som er gjennomgått ovenfor under II. Dette er nødvendig hvis kravet til bevisbyrde skal ansees tilfredsstillt.

Det er altså – allerede i utgangspunktet, jf. II ovenfor – usannsynlig at Torgersen vendte tilbake til åstedet.

Som det fremgår av del 2, er det for så vidt gjelder struktureringen og oppdelingen av bevistemaene atskillig uklarhet som det er grunn til å forsøke å rydde opp i. Dette gjelder *generelt* i forhold til nærværende punkt III – og *i særdeleshet* når det gjelder forholdene tilknyttet til den kvinne som Torgersen forklarte han syklet tilbake til sentrum med.

I III er det fire delspørsmål/ledd – se punktene B, C, D og E nedenfor. Behandlingen må fordeles kronologisk slik:

- Kan påtalemyndighetenes overordnede teori med hensyn til motivet for Torgersens retur til bopel legges til grunn? Se punkt B.
- Syklet Torgersen alene – og direkte – til Skippergaten 6b? Se punkt C nedenfor.
- Er det bevis som er knyttet til åstedet for brannstiftelsen, som kan knyttes til Torgersen? Se punkt D nedenfor.
- Ble Torgersen observert av vitner etter tidspunktet for brannstiftelsen? Se punkt E nedenfor.

B. Ledd 1: Påtalemyndighetenes overordnede teori

I begjæringen av 11. juni 2015 er det påpekt at påtalemyndighetens overordnede teori om motivet for Torgersens angivelige retur til bopel i Tore Hunds vei 24 for å hente fyrstikker fremstår som usannsynlig og ulogisk.

Dette er nærmere utdypet i begjæringen, og vi oppsummerer hvorfor denne teorien ikke er holdbar:

- Det er ulogisk at Torgersen i det hele tatt returnerte til åstedet – etter å ha kommet seg uoppdaget bort. En retur må ha fortont seg som høyrisiko.
- Det er direkte påfallende å legge til grunn at Torgersen skulle reise *helt hjem* for å få tak i fyrstikker – fyrstikker kunne han formodentlig få kjøpt i en hvilken som helst kiosk i den umiddelbare nærhet av Skippergaten 6b.
- Det er usannsynlig at han skulle gå til *Youngstorget* – for deretter å ta en drosje. Youngstorget representerer overhodet ikke den korteste rute hjem, og drosje kunne han etter all sannsynlighet ha fått fra et sted som var nærmere Skippergaten, f.eks. på Jernbanetorget eller Stortorget.
- Enda mer ulogisk og usannsynlig er påtalemyndighetens videre teori om at Torgersen – etter å ha kommet hjem – med den hensikt å hente fyrstikker, slo seg *til ro* på bopel og "slappet av" før han etter en god stund syklet tilbake til sentrum. Dette blir spesielt ulogisk når begrunnelsen for å ta drosje må være at han følte et visst tidspress. I denne situasjonen er det helt usannsynlig at Torgersen skulle avvente retur til sentrum når han har reist hjem *utelukkende* for å hente fyrstikker. Det naturlige hadde vært å la drosjen vente og ta den tilbake.
- Endelig er det intet som tyder på at Torgersen bevisst *hentet* fyrstikker: Som det fremgår av begjæringen, tok Torgersen på seg broren Lorangs brune jakke da han forlot bopel, og i denne jakken hadde Lorang – som i motsetning til Torgersen røkte – etter all sannsynlighet fyrstikker. Fyrstikkeskene fulgte da uten videre med.

Alle disse urimelighetene skal man altså innledningsvis godta. Og det er også slik at hvis denne overordnede teori fremstår som lite sannsynlig, må det stilles desto strengere krav til bevisverdien av de etterfølgende omstendigheter: Jo mer ulogisk grunnlaget er, desto sterkere bevis kreves.

C. Ledd 2: Dro Torgersen alene - og direkte - til Skippergaten 6b etter oppholdet på bopel?

1. Generelt

a. Innledning

Torgersen har i alle sine forklaringer opplyst at han etter å ha forlatt bopel syklet til Akersgaten med den kvinnen som han hadde møtt tidligere på kvelden, og at han deretter fortsatte på hjemvei frem til det stedet hvor han ble anholdt.

Påtalemyndigheten mener at dette er uriktig: Påtalemyndighetens påstand er at han reiste alene tilbake til Skippergaten 6b, hvor han forsøkte å antenne en brann for å forsøke å skjule sine spor.

Denne påstanden sto helt sentralt i 1958, og var ett av statsadvokat L.J. Dorenfeldts trumfkort blant de taktiske bevis, som beviste at Torgersen løy.

Som påpekt i begjæringen av 11. juni 2015, gjorde Torgersen det ikke lettere for seg selv da han – under hovedforhandlingen – utpekte Gerd Berg som den kvinnen han hadde følge med. Dette var uriktig – noe Torgersen senere har innrømmet.

Vi skal analysere spørsmålet i overskriften nærmere og vi skal utdype behandlingen i forhold til begjæringen av 11. juni 2015. Analysen gjelder særlig spørsmålene:

- i Syklet han alene, eller syklet han sammen med en kvinne? Dette behandles i punktene 2-8 nedenfor.

Vi skal legge særlig vekt på å drøfte holdbarheten av påtalemyndighetens teori om at Torgersen *bløffet/innbilte* sin nærmeste familie – som støtter ham for så vidt gjelder spørsmålet om han hadde med seg en kvinne – til å tro at han ikke var alene.

- ii Er Torgersens forklaring med hensyn til *rutevalg/veivalg* tilbake til sentrum (han forklarte som nevnt at han syklet til Akersgaten) sannsynlig? Se punkt 9 a nedenfor.

Det er grunn til å understreke at svarene på disse spørsmålene *ikke* influerer på vår drøftelse i II om Torgersen var til stede på åstedet på *drapstidspunktet*, og aller minst legger de føringer på besvarelsen av det sentrale spørsmålet: På hvilket klokkeslett ankom Torgersen Tore Hunds vei 24, jf. ovenfor?

b. Betydningen av nærværende drøftelse

Betydningen av spørsmålet om Torgersen syklet alene tilbake til Skippergaten 6b er særdeles stor.

Hvis påtalemyndigheten *ikke* makter å sannsynliggjøre sin påstand – og man således legger til grunn at Torgersens forklaring faktisk er sann – vil dette ha dramatiske konsekvenser:

Man kan da ikke legge til grunn at han returnerte til åstedet i forbindelse med en eventuell brannstiftelse.

Da vil dette være et svært viktig argument for at han heller ikke var der på drapstidspunktet.

For påtalemyndigheten er det derfor nærmest av ekstrem betydning å bevise at Torgersen var alene - i motsatt fall rakner saken.

Vi vet at Torgersens forklaring med hensyn til at han hadde med seg en kvinne støttes av både hans mor, hans søster og bror.

Et sentralt spørsmål i denne forbindelse er å vurdere sannsynligheten for at disse tre kan ha avgitt uriktige forklaringer.

I denne forbindelse står påtalemyndighetens alternative hypotese med hensyn til *hvorfor* mor/datter/bror forklarer seg slik de gjør, helt sentralt:

Som vi skal komme tilbake til, mener påtalemyndigheten ikke at familiens medlemmer er blitt *instruert* av Torgersen, eller at det foreligger noen form for *samordning* mellom ham og hans familie. Påtalemyndigheten har tidligere konkludert med at de sannsynligvis var i god tro ved at Torgersen har *innbilte/bløffet* dem at han var sammen med en kvinne.

En så spesiell begrunnelse som påtalemyndigheten her anfører, krever en særskilt drøftelse, som vi nå skal foreta i punkt 2 flg. En slik analyse av påtalemyndighetens anførsel om bløff har – så vidt vi kan se – ikke tidligere vært foretatt.

2. Hva er begrunnelsen for hvorfor familiens medlemmer angivelig skal ha forklart seg uriktig med hensyn til om Torgersen var alene?

På dette punkt kan det teoretisk være flere mulige forklaringer, men det er bare én forklaring som påtalemyndigheten har ansett for å være sannsynlig, jf. nedenfor under c.

- a. Alternativ 1 – "konspirasjonsteorien"

Hypotetisk kan man stille spørsmålet om Torgersen kan ha overtalt sine nærmeste familiemedlemmer til å lyve med hensyn til den aktuelle kvinnens eksistens, med andre ord nærmest en ren konspirasjonsteori.

En slik påstand savner imidlertid enhver støtte i sakens bevisligheter, og påtalemyndigheten har selv avskrevet denne hypotesen ved behandlingen av tidligere begjæringer om gjenåpning.

- b. Alternativ 2 – foreligger det noen form for tilpasningsmuligheter i forholdet mellom Torgersens forklaring og forklaringene fra hans familie?

Da mor og datter avga sine forklaringer var tilpasning i forhold til Torgersens forklaringer en umulighet: På dette tidspunktet hadde det ikke vært noen presseomtale av de elementene som de forklarte seg om med hensyn til tidspunkt, hva som ble sagt under oppholdet, eierforhold til sykkel, om han var alene osv.

Dette alternativet er således like usannsynlig som alternativ 1: Vi minner for øvrig om *tidspunktet* for morens første forklaring hvor hun allerede 3,5 timer etter at Torgersen forlot bopel opplyser at Torgersen hadde med seg en kvinne.

Moren hadde i tillegg ingen foranledning til å vite at dette punktet – spørsmålet om Torgersen var alene eller ikke - ville være et helt sentralt punkt ved den senere vurdering av skyldspørsmålet.

- c. Alternativ 3 – innbilnings-/bløff-teorien

Påtalemyndighetens anførsler fremgår av pressereferatene fra statsadvokatens prosedyre – se Lies analyse i begjæringens bilag 1 side 70-71:

Arbeiderbladet skrev at Dorenfeldt mente at Torgersen kan ha innbilt familiemedlemmene at han hadde med en kvinne på rommet, og at dette har festet seg hos familien, og at dette igjen er en psykologisk forklaring på at mor, datter og bror *hørte* det de forklarte seg om, det vil si fottrinn i trappen av en kvinne.

Tidligere statsadvokat Frønsdal tiltrådte denne innbilnings-teorien i sine innlegg forut for behandlingen av gjenåpningsavgjørelsen i 2001: Han anførte - etter at L. J. Dorenfeldts teori ble gjengitt - at det ikke er "lett å se det annerledes".

Vi skal nå se nærmere på sannsynligheten av påtalemyndighetens bortforklaring med hensyn til familiemedlemmenes bekreftelse på at Torgersen ikke var alene.

3. Generelle momenter

Det sentrale spørsmål er altså i hvilken grad påtalemyndigheten kan *underbygge* sin teori om at familiemedlemmenes forklaringer beror på bløff/innbilning.

Før vi foretar denne drøftelsen skal vi imidlertid undersøke om det er omstendigheter rundt Torgersens *egen* forklaring som kan trekke i retning av at han bløffer.

I denne forbindelse er flere momenter anført av påtalemyndigheten:

- a. Torgersen nektet – ved anholdelsen ca. kl. 01.00 – å gi nærmere opplysninger om hvor han kom fra og om han hadde med seg noen.

Forholdet er imidlertid at Torgersen på dette tidspunkt hadde drukket og han var ute på sikring. Han var kanskje ikke spesielt interessert i at politiet eventuelt skulle ta kontakt med hans bekjentskap?

Det sentrale poeng er imidlertid at han allerede i *første avhør* - umiddelbart samme natt - gjør nærmere rede for at han hadde med seg en kvinne hjem, som han senere fulgte tilbake til sentrum.

- b. Torgersen har ikke kunne fortelle hva kvinnen heter til etternavn.

Dette er gjennomgått av Lie på side 70 i hans analyse, jf. bilag 1 til begjæringen. Som påpekt av Lie, er det ikke kanskje først og fremst vedkommendes etternavn som fremsto som spesielt viktig i forlengelsen med at Torgersen inviterte - og fikk ja - til at kvinnen skulle være med ham hjem.

Lie drøfter også - på side 70 - om det er andre elementer i Torgersens forklaring som gjør den lite troverdig, og besvarer spørsmålet benektende.

- c. Torgersen utpekte som kjent en uriktig kvinne (Gerd Berg) under hovedforhandlingen.

Lie gir også her en nærmere redegjørelse for de nærmere omstendigheter som hersket rundt både presentasjonen av denne kvinne og måten hun ble ført som vitne på.

Torgersen var vel også på dette tidspunkt av saken rimeligvis desperat som følge av at han visste at de skråsikre sakkyndige nærmest naglet ham til åstedet og gjerningen.

Hans reaksjon var særdeles ufornuftig, men en slik spontan identifikasjon bør man kanskje vurdere på bakgrunn av de spesielle omstendigheter som da var til stede?

- d. Det er videre lagt til grunn at denne kvinnen aldri i ettertid har *meldt seg*.

Dette er på ingen måte påfallende, spesielt ikke hvis kvinnen sto i en familiesituasjon.

For øvrig er det vel også slik at etter hvert som årene går, blir lysten til å stå frem mindre og mindre: Kritikken for at kvinnen ikke har stått frem tidligere eskaleres jo etter hvert som tiden går.

Konklusjonen blir at de omstendighetene påtalemyndighetene påberoper seg i forbindelse med dette punkt, ikke har stor bevisverdi.

Disse må imidlertid under omstendighetene vurderes på bakgrunn av de *motargumentene* som gjør seg gjeldende, som vi nå skal behandle i punktene 4, 5, 6, 7, 8 og 9.

4. Hvorfor er Torgersens forklaring sannsynlig?

- a. Vi minner om det som er påpekt innledningsvis i dette punktet: Konklusjonene på II ovenfor og punkt B i nærværende punkt gjør det i utgangspunktet lite sannsynlig at Torgersen som hypotetisk drapsmann dro til åstedet.
- b. I tillegg er det grunn til å spørre *hvorfor* Torgersen skulle bløffe med hensyn til at han hadde med seg en kvinne.

Dette kompliserende moment er jo helt unødvendig: Torgersen trengte ikke å lansere en ukjent tredjeperson - som han til overmål *visste* aldri ville melde seg – hvis han ønsket å gi en begrunnelse på hvorfor han ville returnere til sentrum. Han ville jo på denne måten nærmest invitere til at hans forklaring ble underkjent som usannsynlig all den stund kvinnen aldri ville dukke opp.

- c. Vi må nå vurdere sannsynligheten for at Torgersen – igjen som hypotetisk drapsmann – ønsket ut en fiktiv forklaring i tiden mellom drapet og ankomst til Tore Hunds vei 24, og at han – med en gang han snakket med mor på bopel – umiddelbart satte i gang med sin plan om innbilning/bløff. Var det virkelig så presserende at dette fremsto som nærliggende og sannsynlig?

Og hvis han virkelig ønsket å bløffe moren, hadde han vel vekket henne ved ankomst? Det gjorde han som kjent ikke.

- d. For det fjerde må en slik bløff innebære betydelige former for risiko. Er det sannsynlig at han ville risikere å bløffe med hensyn til et punkt, som han ikke hadde noen sikkerhet for ville bli trodd? Muligheten for at bløffen ikke ville være vellykket, måtte fremstå som nærliggende – med de svært alvorlige følger dette ville ha for Torgersen.
- e. Hva så med oppholdets varighet? Uansett om oppholdet på bopel varte 30 minutter eller 60 minutter, må man stille spørsmålet ved *sannsynligheten for bløff* - som Torgersen må ha forsøkt å styrke ved rent taktisk å oppholde seg på bopel i lengere tid (og til overmål spille grammofonmusikk for ytterligere sannsynliggjøring) - sammenholdt med *sannsynligheten* for at han *hadde* med seg en kvinne.

Hvorfor vente så lenge på å returnere til sentrum? Det fremstår som helt unødvendig og ulogisk å vente så lenge. Oppholdets varighet fremstår som desto mer uforståelig med tanke på at han ikke hadde god tid med hensyn til å returnere til åstedet: Som påpekt tidligere: For alt Torgersen visste kunne noen allerede ha begynt å etterlyse Rigmor, igangsatt leting og – i verste fall – funnet den drepte.

Konklusjonen er at påtalemyndighetens påstand om bløffing av familiens medlemmer fremstår som ulogisk og helt usannsynlig.

Vi skal nå se nærmere på innholdet i forklaringene fra Torgersens familiemedlemmer.

5. Forklaringen fra Dagmar Torgersen

- a. Dagmar Torgersen har som kjent i alle forklaringer – og i alle år så lenge hun levet – vært helt sikker på at Torgersen hadde med seg en kvinne.

Dette har hun gjentatt i forklaring etter forklaring – første gang drapsnatten da hun avga forklaring kl. 04.00 om morgenen.

Sannsynligheten for at hun så tidlig – og gjentatte ganger og konsistent - forklarte seg som et resultat av bløff er kort og godt minimal, grensende til teoretisk.

- b. I denne forbindelse er det helt sentralt at moren i så fall ikke bare med urette har *trodd* på sønnens bløff. Hun har også – gjentatte ganger – forklart at hun *hørte skritt* fra en annen person, som etter all sannsynlighet var en kvinne.

I avhøret av 20. desember heter det:

"Vitnet forklarer at hun helt tydelig hørte skritt etter lyden av heler etter et menneske i trappen, og ved siden av dette hørte vitnet at det knirket i trappen... Hun mener at lyden og skritt etter heler kom fra en pike".

Under den rettslige forundersøkelsen 18. februar 1958 forklarte hun:

"... at det gikk en i trappen med høye heler".

En ting er at det teoretisk er mulig å innbilde folk at man ikke er alene – det er unektelig noe annet å få innbilt de samme personene at det de *hører* ikke er reelt.

Påtalemyndighetens bortforklarings-teori er ikke mulig å forene med Dagmar Torgersens forklaring.

- c. Det er imidlertid ytterligere et meget viktig moment i morens forklaring i forbindelse med omstendighetene da Torgersen dro fra bopel tilbake til sentrum.

I sin forklaring av 20. desember forklarer hun:

"Vitnet forklarer at da siktede kom inn til henne og hennes datter på kjøkkenet, hørte vitnet at *utgangsdøren mot Tore Hunds vei ble lukket*. Vitnet så ikke ut og hun så ikke piken. Siktede gikk *nemlig ut døren mot Økernveien* via kjøkkeninngangen hvor sykkelen sto". (Vår kursivering).

Denne detaljen med hensyn til at henholdsvis Torgersen og kvinnen brukte forskjellige utgangsdører samsvarer fullstendig med Torgersens forklaring tre dager før, 17. desember – som for øvrig var et svar på *politiets* forespørsel, og ikke noe Torgersen forklarte på eget initiativ på tross av at det har meget stor betydning for vurderingen av spørsmålet om Torgersen var alene eller ikke.

Torgersen forklarte 20. desember:

"at han ikke tror at hans mor eller søster så Gerd da hun *gikk ut stueveien*, mens siktede *gikk ut kjøkkenveien*, idet sykkelen sto i kjøkkengangen" (vår kursivering)

Denne detaljen viser med stor sannsynlighet at det *var* en kvinne med Torgersen. Hvordan kunne Torgersen ha innbilt sin mor dette? Noen samordning eller andre forsøk på bortforklaring fra påtalemyndighetens side fremstår som helt teoretisk.

På bakgrunn av gjennomgangen ovenfor kan vi allerede nå konkludere med at det ikke kan

etableres annet enn en ren teoretisk og hypotetisk tvil om hvorvidt Torgersen var sammen med en kvinne.

6. Dagmar Halvorsens forklaring

Også søsteren bekrefter i sine forklaringer at Torgersen ikke var alene - noen påvirkning/overtalelse fra brorens side er selvsagt utelukket.

I søsterens forklaring 11. desember heter det:

"Den siktede kom inn på kjøkkenet, men før han kom inn hørte vitnet at *døren ut på stuesiden* ble åpnet (vår kursivering). Siktede spurte så om å få låne sykkelen for å kjøre piken hjem og han ba dem om å ha varm te til han kom hjem idet han bare skulle være borte en halv time. *Siktede gikk så ut kjøkkenveien*, (vår kursivering) og vitnet kan tenke seg at klokken da var ca. 00.20-00.30".

Igjen blir spørsmålet: Hvordan kunne søsteren forklare seg om denne detaljen som overhodet ikke var et tema fra noen andres side på tidspunktet for forklaringen, det vil si 11. desember 1957.

Denne detaljen som påtalemyndigheten – så vidt det vites – aldri har kommentert, og som Gjenopptakelseskommisjonen heller ikke har behandlet, (på tross av at den nevnes i Eskelands utredning "Bevisene i Torgersen-saken") er nok et avgjørende bevis på at Torgersen hadde med seg en kvinne.

7. Johan Torgersens forklaring

Endelig har vi forklaringen fra Johan Torgersen (Torgersens bror), som ble avhørt 20. desember 1957. Broren hadde også rom i andre etasje, ved siden av Torgersen. Han hadde sovnet på rommet den aktuelle kvelden, og forklarer:

"V sovnet og våknet av at noen gikk ned trappen. Det var to som gikk. På spørsmål av om han hørte de pratet forklarte han at han bet han seg ikke merke i."

Denne helt kortfattede forklaringen representerer en ytterligere bekreftelse på at Torgersen ikke var alene. Også her fremstår mulighetene for påvirkning/samordning som helt usannsynlig, da ville broren rimeligvis ha kommet med ytterligere detaljer.

Han gjenga imidlertid – helt korrekt – det lille han hadde opplevd. Det var ikke mye, men svært vesentlig.

8. Konklusjon

Vi kan da oppsummere: Torgersens tre familiemedlemmer har – hver for seg – forklart seg nøyaktig og konsistent: Torgersen hadde med seg en kvinne.

Detaljene i deres forklaringer viser at påtalemyndighetenes forsøk på bortforklaring av sannhetsgehalten i forklaringene fremstår som direkte spekulative. Man kan kort og godt

ikke suggerere/bløffe tre forskjellige personer til å *høre* skritt og langt mindre bløffe to av dem til å *iaktta* at det var to personer som gikk ut henholdsvis hver sin dør.

Hele grunnlaget for påtalemyndighetens bortforklaring forvitrer: Vitnenes forklaringer må legges til grunn.

9. Tre tilleggsargumenter

De ovennevnte forhold er i seg selv avgjørende, men det er mer:

Det er tre ytterligere momenter som bestyrker sannsynligheten av at Torgersen hadde med seg en kvinne, og som refererer seg til tiden etter at paret forlot Tore Hunds vei 24 – og er således uavhengig av forklaringene fra den øvrige familie.

Vi vil peke på følgende:

a. Veivalg som støtteargument

Vi har i begjæringen av 11. juni 2015 VII A (se side 99 følgende) påvist at Torgersens forklaring med henhold til *veivalg* tilbake til sentrum bekrefter hans forklaring når man ser på den tid han hadde til disposisjon.

Hans nøyaktige gjengivelse av sin rute med konkrete angivelser av hvilke strekninger som ble syklet og hva som ble gått, passer - som Nils Erik Lie har påvist – helt med disponibel tid.

Hvordan skulle Torgersen, mens han satt isolert i varetekt, kunne rekonstruere en fiktiv tilbakekomst til sentrum – for så å få regnestykket til å gå opp nærmest på minuttet? Dette er – som tidligere påpekt – svært lite sannsynlig.

Hans forklaring om veivalget fremstår som naturlig og plausibel. Påtalemyndighetens hypotese med hensyn til at han syklet direkte til Skippergaten 6b, er derimot i strid med en nærmere analyse av bevismaterialet.

Konklusjonen med hensyn til hans sannsynlige veivalg har ytterligere konsekvenser: Valget blir bare meningsfylt hvis også det andre elementet i hans forklaring er riktig, det vil si at han hadde med en kvinne hjem fra byen.

Veivalgs-konklusjonen representerer således ytterligere et moment som underbygger og bekrefter at Torgersen ikke syklet alene.

b. Torgersen ba om å bli kontrollert

I tillegg er det påfallende at han ved anholdelsen uttrykkelig opplyste at han skulle møte den aktuelle kvinnen på et nærmere bestemt sted den påfølgende kveld i teatersalen. Han ba således om å bli *kontrollert*.

Dette hadde han neppe tatt risikoen på hvis det var en bløff: Det hadde han alt å tape på.

Politiet fulgte ikke oppfordringen – hvorfor skulle de det? De hadde jo allerede drapsmannen. Eller hadde de ikke det?

c. Den "innringende" Gerd

I tillegg har vi forklaringen fra den ikke-identifiserte kvinne som ringte politiet 13. desember 1957, og som forklarte at hun hadde vært sammen med Torgersen drapskvelden. Hun opplyste at hun hadde vært sammen med Torgersen på hans rom i andre etasje - en detalj som ingen andre enn Torgersen eller hans nærmeste familie visste på dette tidspunktet.

Påtalemyndigheten har her lansert teorien om at det må være *søsteren* som ringte inn. Dette er imidlertid et rent postulat, og har ingen begrunnelse ut over det faktum at påtalemyndigheten ikke har noe annet valg for å få redde sin teori om at Torgersen var alene.

10. Den samlede vurdering

Vi kan foreta en samlet vurdering av alle punktene 2-9 i nærværende avsnitt. Konklusjonen er at det er *særdeles sannsynlig* at Torgersen ikke var alene. Torgersens forklaring støttes av meget troverdige og detaljerte vitneforklaringer, hvor vi i praksis kan se bort ifra muligheten av påvirkning/bløff fra Torgersens side.

11. Situasjonen i 1958

Lagretten kan ikke ha lagt avgjørende vekt på forklaringene fra Torgersen og hans nærmeste familiemedlemmer.

Dette er høyst forståelig: Som tidligere fremhevet hadde de skråsikre sakkyndige en tyngde som overkjørte alle opposisjonelle røster. I tillegg gjorde Torgersen det ekstra vanskelig for seg selv ved å identifisere en gal kvinne. På dette punkt var verdien av bevisumiddelbarhet helt misvisende – men det var Torgersens skyld.

I tillegg er det kanskje slik at lagretten hadde en generell skepsis til verdien av forklaringer fra familiemedlemmer?

12. Nærmere om betydningen av at Torgersen hadde med seg en kvinne

Betydningen av at Torgersen hadde med seg en kvinne for vurderingen av om dommen er riktig.

Vi kan i dag konstatere at det er svært lite sannsynlig at Torgersen – som hypotetisk drapsmann – dro til Skippergaten 6b da han forlot Tore Hunds vei 24.

Det oppstår da en dominoeffekt med hensyn til konsekvensene:

- Torgersen kan da ikke ha vært til stede i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet.

- Dette betyr igjen – som påpekt innledningsvis – at det blir ytterligere vanskeligere å kunne anføre at han var til stede på det forutgående tidspunktet for drapet. De tekniske bevis (som for eksempel tannbittbeviset/barnålbeviset) – som vi ovenfor under II har påvist ikke lenger har noen bevisverdi – får nå sitt endelige nådestøt.

"Gerd-beviset" er fra å være statsadvokat L.J. Dorenfeldts trumfkort – for en objektiv nøktern vurdering – det motsatte. I dag kan vi konstatere at påstanden om at Torgersen returnerte alene og direkte til Skippergaten *ikke* har belegg i sakens bevismateriale.

Dette betyr ikke bare at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke er oppfylt: Det betyr også at Torgersen ikke var Rigmor Johnsens drapsmann.

"Gerd-beviset" var et særdeles viktig kort i det korthuset Dorenfeldt prøvde å bygge opp. Det kortet må vi i dag fjerne. Og når man fjerner et sentralt kort i et korthus – blir korthuset da stående?

D. Ledd 3: Er det bevis som er knyttet til kjelleren i Skippergaten 6b som sannsynliggjør at Torgersen returnerte til åstedet?

1. Innledning

Diskusjonen av nærværende punkt D og E nedenfor er av mindre betydning på bakgrunn av de konklusjoner vi allerede har trukket.

Vi kan på denne bakgrunn gjøre gjennomgangen relativt kortfattet. For en utfyllende drøftelse vises det til begjæringen av 11. juni 2015 og de underbilag som knytter seg til avføringsbeviset og fyrstikkbeviset.

Spørsmålet om det er bevis knyttet til åstedet der man fant Rigmor Johnsen, som sannsynliggjør at Torgersen returnerte til åstedet, kan oppsummeres som følger:

2. Avføringsbeviset

Også dette beviset hadde en helt sentral betydning i 1958.

Vi viser igjen til utredningen fra tidligere førstelagmann Nils Erik Lie som har utredet dette beviset – se bilag 12 til begjæringen av 11. juni 2015, punkt 7.

Denne utredningen er selvforklarende. Det er særlig grunn til å fremheve punktene 7.4 og 7.5, hvor det foretas en nitid gjennomgang av bevissituasjonen slik den fremstår i dag, herunder betydningen av kommisjonsvedtaket fra 2006, se side 99-102.

Av sentral betydning er det forhold at det ble funnet *dyrehår* i avføringen – dette forholdet ble ikke bragt til lagrettens kunnskap.

Det andre sentrale punktet er at vi i dag - i motsetning til tidligere – kan konstatere at det av denne og andre årsaker ikke *foreligger identitet* mellom de ulike avføringsprøvene.

For øvrig minner vi om Den rettsmedisinske kommisjons store skepsis til avføringsbevisets verdi og den massive protest med hensyn til det generelt vitenskapelige holdbare i de tekniske bevis fra de ca. 200 ledende akademikere.

Avføringsbeviset har i dag ingen bevisverdi. Behandlingen av dette beviset må foretas på bakgrunn av nye omstendigheter og nye anførsler som korrigerer tidligere behandling.

3. Fyrstikkbeviset

Fyrstikkbeviset referer seg som kjent til spørsmålet om de manglende fyrstikker i en av de to fyrstikkeskene Torgersen hadde på seg ved pågripelsen, korresponderer med det antall fyrstikker som ble funnet på åstedet – og om dette i så fall er et indisium på at Torgersen var i kjelleren i Skippergaten 6b.

Denne anførselen er tilbakevist på begjæringen i punkt Del 3, III C, jf. side 175- 178.

Fyrstikkbeviset er i tillegg analysert i detalj av Nils Erik Lie – se vedlegg 13 til begjæringen, side 641 -661. Det henvises til denne behandlingen.

Vi minner om følgende tre forhold:

- a. Som tidligere påvist er den overordnede "fyrstikkteorien" ulogisk. Hvis Torgersen skulle hente fyrstikker hjemme, hvilket i seg selv er lite sannsynlig, går han en lang omvei over Youngstorget, hvor han plutselig bestemmer seg for å ta en drosje til bopel, for så å oppholde seg uforholdsmessig lenge der før han returnerte til sentrum. Jf. begjæringen av 11. juni 2015 del 2, IV.
- b. For det andre er det lite som tyder på at Torgersen bevisst *hentet* fyrstikkene. Det var brorens fyrstikksker som lå i brorens jakke, som Torgersen tok på seg da han forlot bopel for å sykle tilbake til sentrum – fyrstikkene fulgte automatisk med.
- c. Endelig har Nils Erik Lie – på grunnlag av sin grundige analyse – påpekt at det ikke er samsvar mellom de fyrstikker som man finner på åstedet og de manglende fyrstikkene i fyrstikkescen, og at det i tillegg foreligger flere omstendigheter i forhold til "fyrstikkbeviset" som vanskelig lar seg forene med hypotesen om Torgersen som drapsmann.

Fyrstikkbeviset har ingen bevisverdi.

4. Manglende hårprøve?

I kommisjonsvedtaket fra 2006 er spørsmålet om Torgersen nektet å avgi hårprøve – og hvilken betydning dette eventuelt skal ha – drøftet.

I det følgende skal vi supplere kommentarene i begjæringens side 163-164 om dette.

Selv om kommisjonen understreker at dette spørsmålet ikke har nevneverdig betydning for vurderingen av gjenåpningsspørsmålet – noe påtalemyndighetene har sluttet seg til, jf. side 386 i 2006-vedtaket – vil vi minne om:

Torgersen har forklart at han er helt sikker på at han avga hårprøve forut for hovedforhandlingen i 1958. Det ble som kjent funnet et hår på Rigmor Johnsens kåpe, og det er overveiende sannsynlig at man i forbindelse med etterforskningen ønsket å se om dette matchet mot siktedes hår – noe annet ville representert en klar svikt i etterforskningen, som fremstår som direkte lite sannsynlig.

Resultatet av *negative* prøver ble ikke rapportert, slik L.J. Dorenfeldt opplyser i sin redegjørelse til Eidsivating lagmannsrett.

I tillegg må det være riktig – som tidligere fremholdt - at en eventuell motvilje fra Torgersen på dette punkt ville bli utnyttet som et viktig argument av Dorenfeldt og – i tillegg – av den etterfølgende statsadvokat (Wiker) som håndterte den første gjenopptakelsesbegjæringen.

Hårprøven var tydeligvis et ikke-tema – før det etter flere tiår kommer opp som et tema i forbindelse med Torgersens begjæringer om gjenopptakelse.

Ser man på protokollen for det opprinnelige beslaget, fremgår det intet om funn av hår. Dette er på et senere ukjent tidspunkt tilføyd protokollen med håndskrift – *uten noen form for forklaring*.

Det sentrale spørsmålet er om vi har 100 % sikkerhet for at hårprøven ikke refererer seg til den hårprøve som Torgersen er sikker på at han avga.

Gjenopptakelseskommissjonen har i sin vurdering vært absolutt avvisende til at Torgersen tidligere har avgitt hårprøve. Dette er en skråsikkerhet som det ikke er grunnlag for når man vurderer Torgersens forklaring, og at dette momentet ikke var tema under hovedforhandlingen eller i de første etterfølgende årene.

Selv om man anser risikoen for at det foreligger feil fra Gjenopptakelseskommissjonens side som lav, vil en aksept av hårprøve under disse omstendigheter innebære et element av russisk rulett ved at konsekvensene av en feil vil kunne være fatale.

Når vi i tillegg på forhånd vet at Gjenopptakelseskommissjonen allerede i praksis har avvist muligheten for feil med hensyn til at det er Torgersens hår, bør det være forståelse for at Torgersen ikke medvirket til en hårprøve.

I tillegg bør man kanskje også ha forståelse for at Torgersen – uansett – var skeptisk til sakkyndige vurderinger av tekniske bevis på bakgrunn av de erfaringer han hadde gjort.

Konklusjonen er således at dette poenget fremdeles er et ikke-argument.

For fullstendighetens skyld minner vi for øvrig om undersøkelsen fra Per Holck av hårstråene, som viser at hårene ikke stammer fra hverken Rigmor Johnsen eller Torgersen – dette momentet kunne kanskje Gjenopptakelseskommissjonen ha nevnt i forbindelse med behandlingen av 2006-vedtaket.

E. Ledd 4: Er det sannsynliggjort at det var Torgersen som ble iaktatt utenfor Skippergaten 6b etter forsøket på brannstiftelse?

Det siste leddet i argumentasjonskjeden med hensyn til Torgersens eventuelle tilstedeværelse på brannstiftelsestidspunktet er spørsmålet om det foreligger bevismessige holdepunkter for at han var i Skippergaten 6b *etter* brannstiftelsestidspunktet.

Det er her vitneforklaringen til Ørnulf Bergesen kommer inn: Bergesen påsto under hovedforhandlingen i 1958 at han på drapsnatten i desember 1957 så Torgersen komme ut av Skippergaten 9 (!). Dette var vitnet helt sikker på.

Bergersens forklaring er beheftet med et ras av andre usannsynligheter og uriktigheter. Det skal være usagt hvorvidt lagretten i 1958 i det hele tatt tilla forklaringen noen vekt, selv om Dorenfeldt omtalte denne forklaringen som "nøkkelen til gåtens løsning." Påtalemyndigheten har for øvrig hele tiden vært i en viss forlegenhet med hensyn til om man skulle påberope seg denne tvers igjennom utroverdige forklaringen.

Det er tilstrekkelig å vise til den grundige utredningen av omstendighetene rundt Bergersens forklaring, som Nils Erik Lie har foretatt – og som er inntatt som bilag 8 til begjæringen, se side 244-272. Her er det *påvist* at Bergersen nødvendigvis må ha løyet bevisst.

Bergersens forklaring har ingen verdi – mer er det ikke å si om dette.

F. Den samlede vurdering

Når man skal vurdere om det er holdepunkter i bevisførselen for at Torgersen vendte tilbake til åstedet i *forbindelse* med brannstiftelsen, må man vurdere punktene B, C, D og E ovenfor i sin helhet.

Konklusjonen blir:

- Påtalemyndighetenes teori om at Torgersen vendte tilbake til Tore Hunds vei 24 for å hente fyrstikker er *ulogisk*. Se punkt B.
- Det er påvist at det er meget *lite sannsynlig* at Torgersen syklet *direkte og alene* tilbake til Skippergaten 6b. Se punkt C.
- Det er *lite sannsynlig* at funn på åstedet (avføring/fyrstikker) knytter Torgersen til kjelleren hvor man fant Rigmor Johnsen. Se punkt D.
- Forklaringen fra Ørnulf Bergesen har *ingen bevisverdi*. Se punkt E.

Det kan ikke være fornuftig tvil om hva konklusjonen blir når man hensyntar helheten i alle fire deldrøftelser:

Det er svært *lite sannsynlig* at Torgersen returnerte til åstedet på brannstiftelsestidspunktet.

Dette stadfester og bekrefter konklusjonen for så vidt gjelder punkt II ovenfor: Torgersen har ikke vært på åstedet på drapstidspunktet.

IV. DEN ENDELIGE KUMULATIVE VURDERING AV OM DOMMEN ER RIKTIG

A. Innledning

Det må foretas en avsluttende kumulativ vurdering av 1958-dommens riktighet, hvor man vurderer alle de momenter og de delkonklusjoner, som vi har gjennomgått ovenfor i II og III.

Som påvist svikter det med hensyn til påtalemyndighetenes oppfyllelse av bevisbyrden på alle vesentlige punkter.

Ved den endelige vurdering er det grunn til å først vurdere hvilke *hovedbevis* påtalemyndigheten i dag har og som- *isolert sett* - viser at bevisbyrden er oppfylt. Dette må sammenliknes og vurderes opp mot de *motbevis* som foreligger - og som tilsier at Torgersen er uskyldig.

Vi gjør nedenfor et forsøk på en oppsummering.

B. Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet?

Når det gjelder spørsmålet om Torgersen var til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet, har vi påvist at de bevis som påtalemyndigheten tidligere har basert seg på, har liten eller ingen verdi i dag.

Dette gjelder det såkalte første tidsskjema, som Dorenfeldt la atskillig vekt på, og som skulle sannsynliggjøre at Torgersen kunne være på det kritiske tidspunktet ved Esther Olssons kiosk, samtidig med Rigmor Johnsen. Dette er etter all sannsynlighet galt.

Det andre er bittmerkebeviset, som heller ikke kan påberopes til støtte for Torgersens tilstedeværelse på åstedet.

Og det samme gjelder barnålbeviset.

I tillegg ble vitneprovet fra Johanne Olsen fremhevet av påtalemyndigheten i 1958. Dette må - som vi har påpekt - sammenholdes med Dagmar Torgersens vitneprov, som ikke har de samme feilkilder, og fremstår som meget troverdig. Hennes vitneprov støttes av Torgersens øvrige familiemedlemmer: Torgersen var ikke i Torggaten kl. 23.50.

Man må da spørre *hvilke bevis er det da påtalemyndigheten har igjen* for Torgersens tilstedeværelse på drapstidspunktet?

Bevissituasjonen er dramatisk forandret i forhold til 1958 og selv en kumulativ vurdering *utelukkende* av de bevisfragmenter påtalemyndigheten kan anføre, representerer ikke en gang en sannsynlighetsovervekt, langt derifra.

Man må imidlertid sammenholde disse svakere bevisene med alle de forhold som *med styrke* representerer motbevis, og som direkte taler for Torgersens uskyld. Vi minner om:

- Det er *lite sannsynlig* at Torgersen kunne rekke å møte Rigmor Johnsen på det kritiske klokkeslett.
- Esther Olssons forklaring har et innhold som langt på vei *utelukker* Torgersen
- Arne Thoresens forklaringer passer ikke med Torgersen for så vidt gjelder det objektive utseende til den mannen som Rigmor var sammen med.
- Det er *usannsynlig* at Torgersens sko kunne gi den lyd som vitnet Georg Syversen registrerte.
- Forholdene på åstedet gjør det *generelt sett lite sannsynlig* at Torgersen kan ha vært til stede. Når det gjelder de tekniske bevis, er realiteten at alle tre slår ut i hans favør.
- Et ytterligere og meget sterkt og *avgjørende motbevis* er den troverdige og tidsnære forklaringen til Dagmar Torgersen: Torgersen kom hjem på et tidspunkt som gjør det *svært usannsynlig* at han kan være Rigmor Johnsens drapsmann.

Det må være helt klart at bevisbyrden for så vidt gjelder Torgersens tilstedeværelse på drapstidspunktet ikke er oppfylt. Det motsatte er tilfellet. En samlet vurdering sannsynliggjør i betydelig grad Torgersens uskyld.

C. Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på brannstiftelsestidspunktet?

Konklusjonen ovenfor under B bekreftes og bestyrkes ytterligere når vi vurderer påtalemyndighetens påståtte sentrale bevis for at Torgersen kan ha vært til stede på *brannstiftelsestidspunktet*:

- For det første: Vi har påvist ovenfor at "Gerd-beviset" ikke kan tillegges avgjørende vekt i forhold til den helhetsvurdering som skal foretas med hensyn til spørsmålet om Torgersen hadde med seg en kvinne eller ikke.
- For det andre: Avføringsbeviset har ikke lenger bevisverdi.
- For det tredje: Fyrstikkbeviset trekker snarere i retning av Torgersens uskyld enn skyld.
- For det fjerde: Bergersens vitneprov er verdiløst.

Situasjonen er også her helt annerledes enn det situasjonen var i 1958.

Påtalemyndighetens bevisfragmenter knyttet til dette punktet representerer i dagens situasjon – isolert sett – heller ikke en gang sannsynlighetsovervekt for Torgersens tilstedeværelse. Tvert imot.

Bevisene må i tillegg sammenholdes med de *motbevis* som Torgersen anfører.

Påtalemyndighetens overordnede teori om "fyrstikk-henting" er direkte usannsynlig. Det er videre i betydelig grad sannsynliggjort at han hadde med seg en kvinne da han syklet tilbake til byen. Dette fremgår av en entydig vitneførsel for så vidt gjelder omstendighetene rundt hans retur til bopel, oppholdet på bopel, og – særlig – omstendighetene da han forlot bopel.

Vi minner nok en gang om betydningen av at Torgersen og moren/søsteren forklarte seg samstemming om omstendigheter om hvordan Torgersen og kvinnen gikk ut fra *hver sin dør* – denne viktige detaljen er det umulig å samordne med Torgersen.

I tillegg er det tidsskjemaet som Dorenfeldt anvendte som et avgjørende bevis i 1958 ikke bare nullstilt, men det er snudd i Torgersens favør: Som påvist ovenfor, er det svært lite sannsynlig at han kan ha gjettet seg til en rute hvor han bruker nøyaktig den tid han hadde til rådighet.

Konklusjonen er således klar også for så vidt gjelder spørsmål om eventuell retur: Påtalemyndighetens bevisbyrde er ikke i nærheten av å være oppfylt. Også på dette punkt er Torgersens forklaring - og uskyld – direkte sannsynliggjort.

D. Oppsummering

Og når man så – og det er den avgjørende sluttvurderingen - sammenholder bevisvurderingen med hensyn til spørsmålet om tilstedeværelse på drapstidspunktet - jf. punkt B - med spørsmålet om hans tilstedeværelse på brannstiftelsestidspunktet, jf. punkt C, og kumulerer alle faktorer, kan det *ikke være noen tvil* om at påtalemyndighetenes bevisbyrde ikke er oppfylt, og at dommen er uriktig.

En avsluttende test: Vi kan – rent hypotetisk – vurdere hvordan situasjonen hadde vært hvis påtalemyndigheten *i dag* skulle tatt stilling til spørsmålet om *tiltale skulle reises* mot Torgersen på grunnlag av dagens bevissituasjon.

Påtalemyndigheten måtte da ta i betraktning de klare uttalelser fra sentrale sakkyndige som konkluderer med at Torgersen ikke kan være Rigmor Johnsens drapsmann. I tillegg må de hensyn ta alle de generelle omstendigheter som representerer en sannsynliggjøring av Torgersens uskyld, jf. ovenfor.

Ved en slik vurdering i dag kan det ikke være fornuftig tvil om at saken ikke ville resultere i en tiltale. Bevisbyrden som påtalemyndigheten selvfølgelig ville vurdere en tiltale på bakgrunn av, vil være umulig å oppfylle. Saken ville blitt henlagt.

Påtalemyndigheten skal være objektiv. Vi må forutsette at en hypotetisk tiltale ikke ville blitt influert av prestisjehensyn eller andre hensyn. Det følger av en nøktern og objektiv vurdering av bevisene at resultatet ikke ville gitt grunnlag for tiltale. Påtalemyndigheten måtte legge til grunn at bevisbyrden ikke kan oppfylles.

Dette betyr at dommen – sett ut fra dagens bevissituasjon – er uriktig, og at vi må konstatere at Torgersen er dømt med urette.

Vi kan også oppsummere på en alternativ måte: Vi kan gradere de forskjellige nivåene for sannsynlighet f.eks. som følger:

1. Vi kan være overbevist om Torgersens *uskyld*.
2. Torgersens uskyld er særdeles sannsynlig.
3. Torgersens uskyld er meget sannsynlig.
4. Torgersens uskyld er sannsynlig.
5. Det er helt åpent om Torgersen er skyldig eller uskyldig.
6. Det er sannsynlig at Torgersen er *skyldig*.
7. Det er meget sannsynlig at Torgersen er skyldig.
8. Det er særdeles sannsynlig at Torgersen er skyldig.
9. Vi kan være *overbevist* om at Torgersen er skyldig, og at påtalemyndighetens bevisbyrde således er oppfylt.

Når vi oppsummerer bevisene og hensyntar alle de forhold som som tilsier at Torgersen er uskyldig, må konklusjonen bli at vurderingen av skyldspørsmålet ligger mellom nivå 2 og 3: Det er i hvert fall meget sannsynlig at Torgersen er uskyldig.

Som kjent er det ikke tilstrekkelig at påtalemyndigheten godtgjør sannsynlighetsovervekt – nivå 6. Heller ikke nivå 7 eller 8 er tilstrekkelige for at vi skal kunne konkludere med at dommen – sett ut fra dagens bevissituasjon – er riktig. Da må bevisvurderingen være etablert på nivå 9.

Dette fremstår som *tilnærmet utelukket*. Sagt på en annen måte: Vi kan i dag være overbevist om at påtalemyndighetens krav til bevisbyrde ikke er oppfylt. Det bør være *helt klart* at vi i dag kan konstatere at 1958-dommen er uriktig.

Og skulle man falle for fristelsen for å gå inn i påtalemyndighetens diskusjon om alle sakens såkalte "tilfeldigheter" – jf. begjæringens del 5, punkt V b - kan man nok en gang se på den alternative drøftelse av hva som er "sannsynlig" jf. punkt C, side 261-265 i begjæringen av 11. juni. En gjennomlesning av disse momentene viser til fulle absurditeten i en eventuell påstand om at påtalemyndighetens bevisbyrde – på grunnlag av dagens bevissituasjon – vil være oppfylt.

Vi gjentar konklusjonen - i all sin dramatik: Dommen fra 1958 er uriktig.

DEL 5: SÆRVILKÅRENE FOR GJENÅPNING I HENHOLD TIL STRAFFEPROSCESSLOVEN § 392 2. LEDD

I. INNLEDNING

Vi har i del 4 påvist at dommen mot Torgersen fra 1958 er uriktig. Spørsmålet er om de særlige vilkår vi har for gjenåpning i straffeprosessloven § 392 2. ledd og § 391 nr.3 er til hinder for å gjøre denne fundamentale uretten mot Torgersen/hans ettermæle god igjen.

§ 392 2. ledd inneholder to kvalifiserende vilkår. Det første er at det må være "meget tvilsomt" at dommen er riktig – se nedenfor under II.

Det andre vilkåret er at det må foreligge "tungtveiende grunner" – se nedenfor under III.

I tillegg skal vi i IV peke på noen avsluttende hensyn i tilknytning til § 392 2. ledd.

II. KRAVET TIL AT DET ER "MEGET TVILSOM AT DOMMEN ER RIKTIG".

I denne omgang er det tilstrekkelig å vise til behandlingen av denne bestemmelsen i begjæringen av 11. juni 2015. Som påpekt er dette ikke et spørsmål om *sannsynligheten* for at Torgersen er *uskyldig*, men om påtalemyndighetens bevisbyrde er oppfylt eller ikke.

Man står altså overfor en *sannsynlighetsvurdering*, hvor må man på ny må gå igjennom de faktorene som styrer skjønnet med hensyn til dommens riktighet – og som vi har gjennomgått ovenfor i del 4.

Som det fremgår der, tør det være *klart* at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke er oppfylt. Hva skulle eventuelt være det bevis eller den kombinasjon av bevis som tilsier en annen konklusjon?

Som det fremgår av vår drøftelse, er i realiteten kravet til "meget tvilsomt" overopplyst, se ovenfor avslutningsvis under punkt D, se s. 58.

Kravet til "meget tvilsomt" ble endret til "tvilsomt" for dommer avsagt før 1. januar 1980. Bakgrunnen for at man ikke ønsket å gå lenger tilbake er viktig: Dette skyldes at jo lenger tid som går, desto vanskeligere blir det å rekonstruere sakens viktigste bevis. Dette argumentet slår ikke inn i Torgersen-saken med den avgjørende vekt de *tekniske bevis* hadde i 1958.

De *legislative hensyn* som ligger bak denne begrensningen i tid til dommer avsagt før 1980 tilsier derfor ikke akkurat at man legger forståelsen av "meget tvilsomt" på strekk.

At man bør være noe forsiktig i så måte, følger også av at lovgiver i dag er av den oppfatning at "tvilsomt" er tilstrekkelig – og at kravet til "meget tvilsomt" måtte endres. Dette er også noe man kan ta med i betraktning når man skal vurdere hvor streng man skal være ved vurderingen av kriteriet "meget tvilsomt".

III. KRAVET TIL AT DET SKAL FORELIGGE "TUNGTVEIENDE GRUNNER"

Også på dette punkt viser vi til behandlingen i begjæringen. Når man forutsetningsvis står ovenfor et katastrofalt justismord, som har ødelagt et helt liv, kan det ikke være rimelig tvil om at sakens alvor og tragedien i seg selv medfører at vilkåret til "tungtveiende grunner" er oppfylt.

Vi lar den videre diskusjon rundt dette punktet ligge. Hvis vi forutsetter at dommen er uriktig og at kravet til "meget tvilsomt" er til stede, legger vi til grunn at påtalemyndigheten ikke vil anføre at begjæringen om gjenåpning - uansett - skal avslås fordi kravet til "tungtveiende grunner" ikke er oppfylt.

IV. DET SISTE AVSLUTTENDE VURDERINGSTEMA

Hvilke argumenter det da som gjenstår? Det fremgår av tidligere begjæringer at man igjen og igjen generelt henviser til hensynet til bevisumiddelbarhet. Dette har vi inngående behandlet i begjæringen.

Det er ingen tvil om at dette momentet generelt har en plass i vurderingen av gjenåpningssaker. Det springende punkt blir imidlertid i hvilken grad dette hensynet kommer inn ved vurderingen av de sentrale og viktige bevis i *Torgersen-saken*.

Som vi har påpekt tidligere, er det ikke lett å se noen annen gjenåpningssak, hvor dette prinsippet i praksis har spilt en så underordnet rolle ved bevisvurderingen, jf. betydningen av de tekniske bevis i 1958.

I tillegg argumenterer påtalemyndighetene med at lagretten "vurderte alt" i 1958 og konkluderte tydeligvis med at argumentene i Torgersens favør ikke hadde noen vekt.

Dette er helt misforstått - og vi minner om:

Før det første er det i relasjonen til § 392 2. ledd av underordnet betydning hvordan lagretten vurderte bevisene for 57 år siden.

Viktigere er det imidlertid at utsagnet er uriktig: Som tidligere fremhevet: Det vi vet om lagrettens vurdering er at eventuelle motargumenter ikke ble tillagt utslagsgivende vekt. Lagretten foretok en helhetsvurdering, hvor det er grunn til å tro at man la *avgjørende* vekt på de bevisene som ble presentert med så stor skråsikkerhet, det vil si de tekniske bevis: tannbitt, barnål og avføring. Eventuelle motargumenter ble i denne forbindelse formodentlig vurdert, men ikke funnet avgjørende.

Dette er definitivt ikke situasjonen i dag.

Det fremgår av motivene og av Høyesteretts praksis at § 392 2. ledd skal være en snever unntaksregel. Ikke desto mindre har Høyesterett gjenåpnet åtte dommer før gjenåpningssakene ble overlatt til Gjenopptakelseskommisjonen.

I praksis har således Høyesterett vært rimelig liberal. Viktigere er det imidlertid at man – når man skal vurdere rekkevidden av at man står overfor en unntaksregel – må man vurdere om den legislative begrunnelse for at man opererer med en slik unntaksregel er til stede i *Torgersen-saken*.

Da er vi tilbake ved betydningen av prinsippet om bevisumiddelbarhet: Hvis bevisumiddelbarhetsprinsippet ikke spilte en betydelig rolle ved den opprinnelige hovedforhandling, blir begrunnelsen for at man skal være streng ved vurderingen av om § 392, 2. ledd kommer til anvendelse, svakere.

Det vi da står igjen med er det overordnede prinsipp som fremgår av motivene, og som Høyesterett gjentatte ganger har henvist til når det gjelder den avsluttende spørsmål med hensyn til § 392 2. ledd:

Når alt er sagt og gjort – føler man seg da *overbevist* om at ingen urett er begått?

Svaret på dette spørsmål tør ikke volde særlig tvil.

V. KONKLUSJON

Vi kan således konkludere med at de spesielle vilkår for gjenåpning i straffeprosessloven § 392 2. ledd, ikke tvinger oss til at den uriktige dommen mot Torgersen skal bli stående.

Slik er det.

Heldigvis.

DEL 6: ER VILKÅRENE FOR GJENÅPNING I HELHOLD TIL STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR. 3 TILFREDSSTILT?

I. INNLEDNING

Vi skal i nærværende punkt påvise at vilkårene for gjenåpning etter § 391 nr. 3 også er tilfredsstilt. Vi står med andre ord ovenfor en sak hvor det foreligger to alternative og uavhengige grunnlag for gjenåpning.

Også ved behandlingen av § 391 nr. 3 må man basere seg på en riktig systematikk og en analyse av de faktiske problemstillingene – se del 2. I tillegg forutsettes det selvfølgelig at man legger en riktig lovforståelse til grunn for behandlingen – dette er behandlet i del 3.

I II skal vi minne om de viktigste tolkningsspørsmålene som bestemmelsen reiser.

I III skal vi foreta den nærmere drøftelsen av bevisene og redegjøre for hvilke elementer i faktum som er avgjørende for vurderingen av hvorvidt kravet til *frifinnelse* i bestemmelsen er tilfredsstilt.

I IV skal vi oppsummere og konkludere.

Vi gjør oppmerksom på at opplegget i nærværende del 6 for så vidt gjelder § 391 nr. 3 er justert i forhold til begjæringen av 11. juni. Nærværende innlegg representerer således våre justerte anførsler.

II. TOLKNINGEN AV BESTEMMELSENS SENTRALE VILKÅR

A. "Frifinnelse"

Vi minner om at det i kravet til frifinnelse ligger et krav om at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke er oppfylt. Er den ikke det, er vilkårene for frifinnelse til stede.

Det spesielle med § 391 nr. 3 er at det skal foretas en vurdering ut fra situasjonen i 1958 – i motsetning til § 392 2. ledd, som referer seg til dagens vurdering.

B. "Synes egnet til"

Som påpekt tidligere, er kriteriet "egnethet" et uttrykk for at man krever en mindre grad av sannsynlighet for at bevisbyrden ikke er oppfylt. Det kreves ikke engang sannsynlighetsovervekt, men det må være en realistisk mulighet for at frifinnelse blir konklusjonen ved en ny behandling av saken.

På dette punkt står man ovenfor en helt annen – og lavere sannsynlighetsterskel - enn det vi har i § 392, 2. ledd hvor kravet som kjent er "meget tvilsomt".

C. Hvilke faktorer er det som styrer frifinnelsesvurderingen?

1. Innledning

Vi minner om de tre faktorene, som det skal foretas en samlet helhetsvurdering av:

- Nye omstendigheter
- Nye bevis
- Bevissituasjonen for øvrig, det vil si de faktorene hvor det *ikke* foreligger nye omstendigheter eller nye bevis. Denne delen av bevissituasjonen er det grunn til å fremheve særlig: Den er viktig for vurderingen av § 391 nr. 3 i Torgersen-saken.

2. Torgersen-sakens særpreg

Torgersen-saken er spesiell i forhold til andre gjenåpningssaker på to måter.

For det første: Forholdet er at *alle* sentrale bevis fra 1958 må revurderes i lys av nye bevis og nye omstendigheter. Dette gjelder for eksempel bevis som tannbittbeviset, barnålbeviset, avføringsbeviset og Dorenfeldts to tidsskjemaer – Torgersens mulighet til i det hele tatt å møte Rigmor Johnsen, samt Dorenfeldts andre tidsskjema, dvs. en avvisning av Torgersens forklaring med hensyn til hans retur til sentrum: Den måtte være uriktig, fordi Torgersen hadde for liten disponibel tid.

Også forholdet til Gerd må vurderes på nytt – både fordi det foreligger noen nye omstendigheter, men særlig fordi det foreligger en helt annen strukturering av bevistemaene, og fordi vi i dag har andre – og riktigere – problemstillinger.

Det blir derfor – overraskende nok - liten forskjell på § 391 nr. 3-vurderingen og § 392 2. ledd-vurderingen når det gjelder sakens viktigste bevis.

For det andre: Torgersen-saken har også et annet særpreg – og det gjelder i forhold til det vi har kalt den "øvrige bevissituasjonen", jf. punkt 5 nedenfor. Når forholdet er at de tekniske bevisene fra 1958 svikter, blir betydningen av den øvrige bevissituasjon desto større.

Sagt på en annen måte: Når de sentrale tekniske avgjørende bevis er sterkt svekkede som følge av nye omstendigheter og nye bevis, må det være sterke bevismomenter i det *øvrige* bevismaterialet for at kravet til bevisbyrde skal være oppfylt.

Og på dette punkt er også Torgersen-saken helt spesiell i forhold til andre gjenåpningssaker.

Når vi går igjennom den øvrige bevissituasjon, ser vi for det første at påtalemyndigheten her ikke har noen støtte for sin teori i dette materialet.

Forholdet er tvert i mot det motsatte: I "den øvrige bevissituasjon" finner vi sterke holdepunkter for Torgersens *uskyld*. Og som vi gjentatte ganger har påpekt, har vi ingen holdepunkter for at lagretten i 1958 konkluderte med at påtalemyndighetens argumentasjon *i sin helhet* ble tatt *til følge*. Lagrettens kjennelse kan utelukkende tas til inntekt for at de sterke tekniske bevis var av en slik karakter at de overkjørte andre bevis som trakk i motsatt retning.

Dette forholdet innebærer at forskjellen på vurderingene i § 392, 2. ledd og § 391 nr. 3 (om dommen er riktig/om en ny vurdering er "egnet til frifinnelse") i *Torgersen-saken* blir mindre enn i andre saker.

Vi kommer tilbake til den nærmere drøftelse i III og skal påvise hvorfor de vilkår som § 391 nr. 3 gir anvisning på, er egnet til frifinnelse.

3. "Nye omstendigheter"

Vi viser til behandlingen av dette begrepet i begjæringen – se for eksempel side 235. Det foreligger for eksempel nye omstendigheter både for så vidt gjelder vurderingen av Gerd-komplekset, av vitnet Støleggen og av vitnet Bergersen. Det er her tale om flere nye kjensgjerninger, som i dag må hensyntas.

4. "Nye bevis"

Dette er et omstridt tema – hva kreves det for at et bevis skal være "nytt" i lovens forstand? Også på dette punkt er det i denne sammenheng tilstrekkelig å vise til begjæringen, se del 5, III B, jf. side 229 følgende.

Det er særlig betydningen av nye sakkyndige utredninger som har vært diskutert i forhold til nyhets-kriteriet. I nærværende sak foreligger det en rekke nye faglige vurderinger, som utvilsomt representerer nye bevis – blant annet viser vi til de to nye sakkyndige vurderingene av Jon Ingulf Medbø.

For øvrig vil uttalelser fra Den rettsmedisinske kommisjon alltid være nye bevis. Dette har Høyesteretts kjæremålsutvalg lagt til grunn når det gjelder tannbitt-beviset. I tillegg må vi anta at det Den rettsmedisinske kommisjon legger til grunn, er det faglig enighet om – og derfor under hver omstendighet et nytt bevis.

I tillegg er uttalelsen fra de 200 akademikerne om den manglende naturvitenskapelige bevisverdi i de sakkyndige uttalelsene fra 1958 av stor verdi: Med en slik massiv dokumentasjon av akademisk samstemmighet kan det uten videre legges til grunn at det er faglig enighet om den *generelle* underkjennelse av de sakkyndiges konklusjonene fra 1958.

Vi forutsetter at påtalemyndigheten i sitt tilsvarende helt konkret peker på hvilke av de nye sakkyndige vurderinger som man mener at Gjenopptakelseskommisjonen skal se bort fra og neglisjere ved vurderingen av § 391 nr. 3.

Det er viktig at man på dette punkt ikke legger en for snever og gal lovforståelse til grunn. Dette vil medføre ugyldighet ved en eventuelt senere domstolsbehandling, da Gjenopptakelseskommisjonens lovforståelse kan overprøves av domstolene.

5. "Det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken".

Som kjent fremgår det både av motivene, juridisk teori og rettspraksis at man i tillegg til å hensynta nye omstendigheter og nye bevis også må vurdere det øvrige bevismaterialet som foreligger i saken, jf. Rt. 2004 s. 1429.

Dette er et meget viktig punkt hvor man i kommisjonens vedtak fra 2006 og 2010 ikke har vært tilstrekkelig nøyaktig.

Spørsmålet er altså hvilken bevisverdi de bevismomenter, hvor det *ikke* foreligger nye bevis eller nye omstendigheter, har.

Spørsmålet er om det i dette – svært omfattende materialet finnes – holdepunkter som tilsier at påtalemyndighetenes bevisbyrde er oppfylt?

Som vi skal påvise i III er dette *ikke* tilfellet. Her finner vi tvert i mot viktige bevis som taler i Torgersens *favør*, bevis som enten ikke ble vektlagt i 1958, eller som ble overstyrt av tyngden på de skråsikre sakkyndige uttalelser.

Når det gjelder den øvrige bevissituasjon må det også her stilles krav til kommisjonens saksbehandling: Man må presisere hvilke forhold som inngår i denne vurderingen og også vurdere deres innbyrdes vekting.

6. Kravet til kumulativ vurdering

Dette er også et viktig punkt. Det skal foretas en samlet, kumulativ vurdering av alle nye omstendigheter, alle nye bevis og sammenholde dem med betydningen av *alle de øvrige bevis* som forelå under hovedforhandlingen i 1958.

Denne viktige helhetsvurderingen i forhold til § 391 nr. 3 har dessverre kommisjonen ikke foretatt hverken i 2006 eller 2010. Dette er både en saksbehandlingsfeil og en lovanvendelsesfeil, som man nå for all del må unngå.

III. DEN NÆRMERE DRØFTELSE AV DE FAKTORER SOM INNGÅR I VURDERINGEN AV FRIFINNELSESKRITERIET

A. Innledning

Vi skal i denne delen nærmere drøfte hvilke elementer som inngår i drøftelsen av frifinnelsesspørsmålet, og hvilken vekt de har. Som vi skal se, blir dette i Torgersen-saken langt på vei en parallell vurdering som den vi foretok i del 4 i relasjon til § 392 2. ledd med hensyn til spørsmålet om dommen fra 1958 er riktig.

Vi skal derfor følge det samme systematiske opplegget og undersøke bevissituasjonen ved henholdsvis drapstidspunktet og brannstiftelsestidspunktet. Vi skal også her, i forbindelse med forholdet til § 391 nr. 3, følge en kronologisk rekkefølge.

Vi skal i det følgende peke på hva som er "nye omstendigheter", "nye bevis" og hvilke bevis som ikke er nye, men som i 1958 forelå for den dømmende rett, og som må inngå i totalvurderingen, se i denne forbindelse Rt. 2005 s. 165 og henvisningen ovenfor til Rt. 2004 s. 1429.

B. Var Torgersen til stede i Skippergaten 6b på drapstidspunktet?

Vi minner om elementene i denne forbindelse

1. Er det sannsynlig at Torgersen i det hele tatt kunne møte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk?

Her er det ingen nye omstendigheter eller nye bevis – vurderingen av dette må skje på grunnlag av de bevis som forelå i 1958.

Bevissituasjonen er den samme ved § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd.

Konklusjonen er at det ikke er bevismessig belegg for at han var til stede i Dronningens gate 24 (Esther Olssons kiosk) på det kritiske tidspunkt.

2. Var det Torgersen som vitnene observerte på strekningen Dronningens gate – Skippergaten 6b?

Her foreligger det heller ingen nye omstendigheter eller nye bevis.

Situasjonen er den samme som ovenfor: De aktuelle vitneprov må vurderes på grunnlag av de opplysninger som forelå i 1958.

Vurderingen blir den samme både i relasjon til § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd.

Og konklusjonen blir den samme: Det er ikke bevismessig belegg for at det var Torgersen som ble iakttatt – det vises til behandlingen ovenfor i del 4 og i hovedbegjæringen av 11. juni 2015.

Og igjen: Alle opplysninger i Torgersens favør forelå i 1958, men ble ikke tillagt utslagsgivende vekt av lagretten – etter all sannsynlighet fordi de sakkyndige var så skråsikre.

3. Kan Torgersen knyttes til selve åstedet?

Dette er den samme diskusjonen som vi hadde i relasjon til § 392, 2. ledd. Her må vi være noe mer konkrete:

- a. De *generelle momentene*, som gjør Torgersens tilstedeværelse lite sannsynlig er gjennomgått i begjæringens del 2, V C – se side 79 følgende.

Her er det ikke nye bevis, og momentet tilhører således det øvrige bevisbildet som må vektlegges med samme betydning som i forhold til § 392 2. ledd.

- b. Tannbittbeviset

Dette er viktig: Her foreligger det til de grader nye bevis.

Vurderingen i forhold til § 391 nr. 3 blir her den samme som konklusjonen i forhold til § 392 2. ledd.

c. Barnålbeviset

Også her står vi ovenfor nye bevis – det siste i beviset er den viktige utredningen til Jon Ingulf Medbø.

For øvrig er det i dag faglig enighet om at de aktuelle barnålene i Torgersens dress ikke var uvanlige, men at de finnes over alt hvor det er skog hvor vekstforholdene ikke er gode.

Når det gjelder opplysningene fra vitnet Støleggen, er det en rekke nye omstendigheter som må vektlegges. Det vises til Nils Erik Lies utredning.

Endelig er det viktig å understreke – for så vidt gjelder barnålbeviset – at det er en rekke *generelle* bevismomenter som sannsynliggjør at barnålene i Torgersens dress ikke kom fra åstedet – se her begjæringens del 3, II C3 – se side 147 følgende.

Dette må også hensyntas i forhold til § 391 nr. 3: Det er tale om bevis som forelå i 1958.

Konklusjonen på barnålbeviset i relasjon til § 391 nr. 3 blir for alle praktiske formål identisk med situasjonen i forhold til § 392 2. ledd.

d. Blodbeviset

Også her står man ovenfor et bevis hvor det ikke foreligger nye omstendigheter /nye bevis. Også her blir vurderingen den samme i relasjon til både § 391 nr.3 og § 392 2. ledd.

e. Konklusjon

Konklusjonen for så vidt denne delen av beviskjeden, er at det ikke er bevismessig belegg for Torgersens angivelige tilstedeværelse på *åstedet*.

4. Tidspunktet for Torgersens retur til Tore Hunds vei 24

Her foreligger det ingen nye bevis/nye omstendigheter, men her er det foretatt en helt ny og ny *analyse* av dette spørsmålet på bakgrunn av faktum fra 1958 – se del 4.

Konklusjonen blir den samme i relasjon til § 391 nr.3 som ved § 392 2. ledd, jf. ovenfor.

Dagmar Torgersens forklaring kommer man ikke utenom: Det er *helt usannsynlig* at Torgersen kom tilbake til bopel på et tidspunkt som er forenlig med drapet på Rigmor Johnsen

5. Konklusjon

Drøftelsen med hensyn til Torgersens eventuelle tilstedeværelse i Skippergaten 6b på drapstidspunktet blir svært lik vurderingen i § 392 2. ledd. Dette skyldes - som nevnt ovenfor - Torgersen-sakens særpreg for så vidt gjelder bevissituasjonen.

Det kan ikke herske rimelig tvil om at det heller ikke i forhold til § 391 nr. 3 på noen måte finnes bevismessig belegg med hensyn til Torgersens tilstedeværelse i Skippergaten 6b på drapstidspunktet.

Forholdet er det motsatte: Også i forhold til § 391 nr. 3 må vi konkludere med at Torgersens tilstedeværelse fremstår som lite sannsynlig ut fra en totalvurdering, jf. punktene 1 - 4 ovenfor.

C. Dro Torgersen til åstedet for brannstiftelsen?

Det andre hovedspørsmålet er som nevnt spørsmålet om Torgersen returnerte til åstedet på brannstiftelsestidspunktet.

Også her skal vi følge samme kronologiske opplegg, og vi legger den samlede bevismessige analyse til grunn som vi har gjennomgått i del 2.

Og de nærmere spørsmål i denne vurderingen er som kjent:

- Er påtalemyndighetenes overordnede teori med hensyn til at Torgersen dro tilbake til bopel for å hente fyrstikker sannsynlig? - se punkt 1 nedenfor.
- Returnerte Torgersen *alene direkte* tilbake til Skippergaten 6b? - se punkt 2.
- Er det forhold som knytter seg til kjelleren i Skippergaten 6b som tilsier at Torgersen var der? - se punkt 3.
- Er det grunn til å tro at Torgersen ble observert utenfor Skippergaten 6b etter den påståtte brannstiftelsen? - Se del 4.

1. Påtalemyndighetens overordnede teori

Denne er - så vidt vi kan se - ikke tidligere behandlet, og dette er selvfølgelig en anførsel som må drøftes. Det foreligger på dette punkt ingen nye bevis/nye omstendigheter. Faktum er en del av det øvrige bevisbildet fra 1958.

2. Dro Torgersen *direkte* - og *alene* - til Skippergaten 6b?

a. Veivalget - Syklet Torgersen til Skippergaten 6b?

Når det gjelder Torgersens veivalg foreligger det *nye bevis*, jf. Nils Erik Lies påvisning av at Dorenfeldts såkalte andre tidsskjema er uriktig. Det nye beviset styrker i vesentlig grad Torgersens forklaring - det vises til behandlingen ovenfor i del 4.

b. Syklet Torgersen *alene* til Skippergaten 6b?

- i Her foreligger det en helt ny analyse. Og det må foretas en annen saksbehandling av vurderingen av dette spørsmålet.

De sentrale bevisene *fra Torgersens familie* er de samme som i 1958 og de tilhører således det øvrige bevisbildet som i sterk grad støtter Torgersens forklaring.

På dette punkt er det den samme vurdering i relasjon både til § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd:

Det er *svært sannsynlig* at Torgersen syklet sammen med en kvinne.

- ii Særlig om forholdet til Gerd

Det vesentlige punktet i forhold til Gerd er å stille problemstillingen på en riktig måte. Dette har vi forsøkt i del 2, jf. den konkrete drøftelse i del 4.

Når det gjelder Gerd, står man overfor flere nye omstendigheter/nytt bevis. Torgersen har for eksempel forklart at hans utpeking av Gerd Berg under hovedforhandlingen var uriktig.

Og som påvist tidligere: Problematikken rundt Gerd er under hver omstendighet ikke av en slik karakter at det forrykker konklusjonen med hensyn til at Torgersen etter all sannsynlighet hadde med seg en kvinne hjem.

Og enda klarere er det selvfølgelig at det ikke legger noen føringer på spørsmålet om når Torgersen kom hjem, som er et nøkkelspørsmål i saken.

- iii Konklusjon

Når vi vurderer alle bevis vedrørende spørsmålet ved Torgersens påståtte retur til Skippergaten 6b må vi – ut fra den kumulative vurdering § 391 nr. 3 gir anvisning på – konkludere med at det ikke er bevismessig belegg for dette.

3. En vurdering av angivelige bevis som knytter seg til kjelleren i Skippergaten 6b

- a. Avføringsbeviset

Også på dette viktige punkt er bevissituasjonen klart endret i forhold til 1958: På dette punkt foreligger det nye bevis som i vesentlig grad er egnet til å svekke bevisverdien i forhold til 1958. Nils Erik Lies påpekning av manglende identitet mellom de enkelte avføringsprøvene representerer i tillegg viktige nye omstendigheter.

I tillegg har vi Den rettsmedisinske kommisjons kritiske vurdering, som utvilsomt representerer et nytt bevis, og som – uansett – det vil være faglig enighet om.

Konklusjonen er at dette beviset heller ikke i relasjon til § 391 nr. 3 i dag har noen bevisverdi.

- b. Fyrstikkbeviset

Her er forholdene at det ikke er noen nye bevis: Alle de omstendigheter som er nødvendige for å vurdere rekkevidden av dette beviset forelå i 1958, og er en del av det øvrige bevisbildet.

Vurderingen i henhold til § 391 nr. 3 blir ikke vesentlig forskjell fra vurderingen ved § 392 annet ledd. Konklusjonen blir den samme som i forhold til § 392 2. ledd: Fyrstikkbeviset har i dag ingen bevisverdi.

4. Ble Torgersen observert utenfor Skippergaten 6b etter brannstiftelsen?

Ved vurderingen av vitnet Ørnulf Bergersen foreligger det en rekke nye omstendigheter – se Nils Erik Lies utredning. Bergersens forklaring hadde en særdeles tvilsom bevisverdi i 1958. I dag kan vi konstatere at bevisverdien kort og godt er null.

5. Konklusjon

Vi kan konkludere: Det er ikke bevismessig belegg for at Torgersen syklet til Skippergaten 6b: Dette fremstår som direkte *lite sannsynlig*.

D. Den samlede vurdering – konklusjon:

Vi har i punkt B påvist at det i relasjon til § 391 nr. 3 er *usannsynlig* at Torgersen var til stede på drapstidspunktet.

I punkt C har vi påvist at i relasjon til § 391, nr. 3 er det *usannsynlig* at han var til stede på brannstiftelsestidspunktet.

Den *samlede* bevisvurdering er klar: Påtalemyndigheten er ikke i nærheten av å oppfylle kravet til sin bevisbyrde.

Sannsynligheten for frifinnelse er *meget høy* basert på vurderingen i henhold til § 391 nr. 3. Lovens krav er som nevnt at det ikke engang er nødvendig med sannsynlighetsovervekt.

Det burde da ikke kunne herske fornuftig tvil om at vilkårene for gjenåpning også etter § 391 nr. 3 er tilfredsstilt. Forholdet er – som det fremgår av drøftelsen ovenfor – at Torgersens sak står *enda sterkere* etter § 391 nr. 3 enn den gjør etter § 392 2. ledd. Kravet til "synes egnet til frifinnelse" er *overopplylt*.

Og igjen: Årsaken til at forskjellene mellom vurderingene i § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd ikke blir større skyldes særpreget ved bevissituasjonen i Torgersen-saken, hvor alle de tidligere fallende tekniske bevis er svekket. I tillegg kommer at "den øvrige bevissituasjon" ikke støtter påtalemyndighetens syn, men representerer bevis i Torgersens favør.

E. Tidligere behandling

Gjenopptakelseskommisjonens behandling og drøftelse av § 391 nr. 3 i 2006 og 2010 er uheldig. Problemstillingene formuleres ikke korrekt, lovanvendelsen er uriktig og drøftelsen tar ikke hensyn til alle sakens bevis, som skal inngå i en kumulativ vurdering.

Årsaken til denne uheldige behandling må formentlig også her søkes i det faktum at kommisjonen hovedsakelig forholder seg til partenes anførsler. De to tidligere begjæringer som ledet frem til vedtakene av henholdsvis 2006 og 2010 er ikke tilfredsstillende når det gjelder vurderingen av § 391 nr. 3 – man går ikke inn på bestemmelsens kriterier.

Og når påtalemyndigheten i tillegg inviterer til en direkte uriktig lovforståelse, kan man ha forståelse for at kommisjonens behandling blir gal. Men det må vel tilføyes at kommisjonens medlemmer burde ha reagert på de lovanvendelsesfeil som formodentlig forelå i sekretariatets innstilling.

Dette får være som det være vil. 2006- og 2010-vedtakene har i forhold til § 391 nr. 3 i dag ingen betydning.

Vi legger på denne bakgrunn til grunn at i den grad man skulle reise den uriktige problemstillingen "Hva er nytt?", følger det av behandlingen ovenfor at denne spørsmålsstillingen ikke fortjener nevneverdig oppmerksomhet. § 391 nr. 3 må underkastes en helt ny vurdering, hvor man hensyntar de grunnleggende synspunkter som er påpekt ovenfor i del 2, del 3, del 4, og nærværende del 6.

DEL 7: AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

I. INNLEDNING

Vi har i nærværende supplerende innlegg gitt et resymé og et fugleperspektiv over det som fremstår som vesentlig og viktig.

Vi har ønsket å gi et bidrag til:

- En forbedret og en riktig analyse av sakens problemstillinger – se del 2.
- En annen og en riktig lovanvendelse enn det som tidligere er lagt til grunn, samt en understrekning av betydningen av en korrekt saksbehandling, som innebærer at de skjønnsmessige vurderinger skal skje på bakgrunn av *alle* relevante momenter, at alle anførsler drøftes, og at vurderingene ikke skal baseres på et selektivt utvalg av argumenter som ensidig taler mot Torgersen – se del 3.
- En annen og mer fullstendig drøftelse av sakens hovedspørsmål: Er dommen fra 1958 riktig? – Se del 4.
- En påvisning av at de spesielle vilkår for gjenåpning ikke er til hinder for å gjøre gammel urett god igjen – se del 5 og del 6.

II. VIDERE BEHANDLING

Vi legger til grunn at sekretariatet i Gjenopptakelseskommisjonen vil basere seg på de nye anførsler med hensyn til analyse, jus, saksbehandling og faktum, og som både i opplegg og innhold atskiller seg vesentlig fra begjæringene forut for 2006- og 2010-vedtakene.

For kommisjonens medlemmer representerer Torgersen-saken en stor utfordring: Ikke bare er sakens alvor eksepsjonelt. Torgersen-saken har i tillegg en enestående plass i norsk strafferett, og dokumentmengden er overveldende.

Saken stiller meget store krav til grundighet og evne til å trenge inn til den vesentlige kjerne. Kommisjonens medlemmer må utvise selvstendig og kritikk ovenfor sekretariatets innstilling slik at man for eksempel unngår de lovanvendelsesfeil som 2006- og 2010-vedtakene har.

Vi forutsetter at kommisjonen inviterer til en nærmere diskusjon om spørsmål om eventuell inhabilitet og hva man skal gjøre for å sikre en mest mulig uhildet behandling av nærværende begjæring. Dette har kommisjonen tidligere tilstrebet. Det er naturlig at lederen for kommisjonen – som fratrådte i 2010 - vurderer om det samme bør skje ved denne anledning.

For øvrig antar vi at man vil komme tilbake til spørsmålet om høringer og eventuell oppnevning av nye sakkyndige, herunder forholdet til Den rettsmedisinske kommisjon.

Hensynet til at de som behandler og avgjør saken må nullstille seg i forhold til tidligere behandling av saken, er tidligere understreket. Det er mulig at dette poenget er

overdrevet. Når nærværende begjæring atskiller seg i så stor grad fra tidligere begjæringer, burde det være minimal prestisje forbundet med omgjøring av tidligere vedtak. Dessuten vil en eventuell omgjøring være en sterk markering av gjenopptakelseskommissjonens objektivitet og evne og vilje med hensyn til å revurdere tidligere vedtak basert på at det foreligger et helt annet opplegg og en helt annen drøftelse.

III. FORHOLDET TIL DEN VERSERENDE RETTSSAK

Som kjent verserer det en sak vedrørende 2006-vedtakets gyldighet for Borgarting lagmannsrett, som er blitt stanset i forbindelse med Torgersens dødsfall.

Det er ikke opp til oss å avgjøre hvorvidt saken i Borgarting lagmannsrett skal fortsette. Vi vil imidlertid understreke at den saken etter vår mening bør konsentrere seg om spørsmålet om riktig lovanvendelse samt de saksbehandlingsfeil som domstolene har kompetanse til å overprøve.

Etter vår mening er det tilstrekkelig med en én-dags hovedforhandling for å påvise at lovanvendelsesfeilene er av en slik karakter at 2006-vedtaket kjennes ugyldig.

I dagens situasjon er ikke dette noe stort poeng, selv om det vil kunne styrke nærværende sak hvis Borgarting lagmannsrett opphever 2006-vedtaket som følge av uriktig lovanvendelse. Det er formodentlig et bedre alternativ å konsentrere seg om nærværende begjæring, som – som nevnt ovenfor – fremtrer som vesentlig forskjellig fra tidligere begjæringer.

IV. AVSLUTNING

Vi har i nærværende supplerende innlegg utdypet og justert grunnlaget for vår konklusjon i begjæringen av 11. juni 2015: Dommen fra 1958 er uriktig.

Vi har videre påvist at de spesielle vilkår som gjelder for gjenåpning i straffeprosessloven § 391 nr.3 og 392 2. ledd er tilfredsstillt: Vi er ikke nødt til å la et justismord forbli et justismord.

Avslutningsvis vil vi stille spørsmålet: Hvor hentet Torgersen sine store krefter, sin lange vilje og seige tålmodighet fra i sin årelange kamp mot drapsdommen fra 1958?

Det er to hovedalternativer:

1. Det kan – teoretisk – ha sin årsak i en ekstraordinær vrangvilje, eventuelt en nærmest patologisk evne til å gjøre svart til hvitt, slik at kanskje Torgersen selv, helt uriktig, subjektivt trodde på egen uskyld.
2. Alternativet er at Torgersen hentet kreftene fra sin visshet om uskyld og et aldri sviktende håp om gjenåpning og frifinnelse.

Hva er sannsynlig? Vi tror at svaret gir seg selv, basert på det vi har fremholdt i begjæringen og nærværende supplerende bemerkninger.

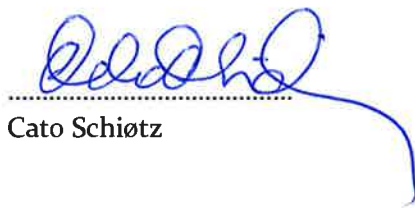
Og skulle man mot formodning være i tvil, kan man koste på seg nok en gang å lese Dagmar Torgersens første forklaring som ble opptatt ca. kl. 04.00 drapsnatten: Hun visste – og fastholdt i alle år – at sønnen kom hjem til Tore Hundts vei 24 på et tidspunkt som for alle praktiske formål gjorde det *umulig* at han var Rigmor Johnsens drapsmann. I 1958 var hennes forklaring uforenlig med skråsikker sakkyndighet. I dag vet vi bedre.

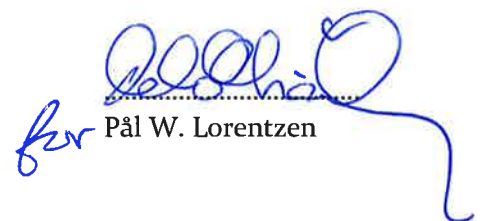
Tryggheten og sikkerheten med hensyn til sin egen uskyld beholdt Torgersen livet ut. I over 57 lange år.

Håpet om at han en gang skulle oppleve frifinnelse og oppreisning døde med ham.

Dette medfører at vi i dagens situasjon – som et utilstrekkelig minimum – må ta ansvar for å gi ham det ettermælet *han har krav på*.

Oslo/Bergen 14.08.2015

Cato Schiøtz

for Pål W. Lorentzen